

Hans Aanrud

Solve Solfeng

bokselskap.no
Oslo 2024

bokselskap.no, Oslo 2024

Hans Aanrud: *Sølv Solfeng*

Teksten i bokselskap.no følger 1. utgave, 1910 (Kristiania/København/Gyldendal).

Digitaliseringen er basert på fil mottatt fra Nasjonalbiblioteket (nb.no).

ISBN: 978-82-8319-780-8 (bokselskap.no),

978-82-8319-781-5 (epub), 978-82-8319-782-2 (mobi)

Filen er lastet ned fra e-bokportalen Bokselskap. Lesetekst og flere

nedlastningsmuligheter m.m. er gratis tilgjengelig på bokselskap.no

Paaskemorgen

Jorden ruller ustandselig afsted. Det er som hvert sted haster mod solens opgang.

Og alt, som lever paa jorden har denne hast, det tøier og strækker sig op og mod øst. Træerne faar sine længste grene til den kant, blomsterne vender sine kroner did, fuglene bygger sine reder og rævene graver sit hi med aabningen mod solopgangen; det er som alt stræver med at komme først til at hilse, hylde og tilbede solen og modtage dens velsignelse, det er den, som bringer varmen og livet og haabet.

Intet under at ogsaa menneskene kom til at vende sit ansigt mod solopgangen. Det blev solen, som først gav dem tanken om [10] gud, livets udspring; det blev solen, som blev menneskenes første gud. Troen paa livet og haabet om livet steg ved solopgang og sank ved solefald, sank mod vintertid og steg mod sommertid. Og denne skiften mellem fortvivlelse og haab og seiersjubel blev stor og størst i de egne, hvor vinteren blev idel mørke og sommeren idel lys, hvor livets ophav snart syntes helt at ha tabt, snart helt at ha vundet over mørket, livets fiende.

Og disse indtryk fra menneskehedens barndom har holdt sig paa mange maader gjennem alle tider. Menneskene fik nok andre og større forestillinger om livet og verden og gud. De saa at dagen og natten, vinteren og sommeren gjentog sig i stadig skiften. Naar de i de klare nætter stod under stjernehimlen og iagttog, saa de at himlen havde et fast punkt, hvorum alt syntes at dreie sig, og om de ikke forstod den hele sammenhæng, skjønte de at alt gik efter love, og at solen selv maatte følge disse, var et redskab for en større og stærkere styrer. Men solopgangen [11] og sommeren, skjønt den stadig gjentog sig, blev dog altid lige vidunderlig, lige utrolig, lige ny, havde altid den samme forunderlige magt til at vække haabet og livsmodet. Den rørte ved det umiddelbare i deres sind, noget som havde været med at danne deres væsen. Den var virkelig nok, blev forstaaet og forklaret, men vedblev dog at være vidunderet fra menneskehedens barndom og vedblev at ha den samme umiddelbare magt. Alle folkeslag har i sit sind bevaret forbindelser med solen, muselmanden vender sig mod solopgangen, naar han

beder, og i de kristne kirker ligger koret mod øst: menigheden skal vende sit ansigt did, mod guden, som kommer derfra med haabet om evigt liv.

Det er da saavist heller ingen tilfældighed, at paasken, opstandelsesfesten, livsfesten er lagt, saa den kommer i solens følge. Den er lagt umiddelbart efter foraarets jevndøgn, da solen paa jordens nordlige halvdel helt har seiret for det aar; fra den dag er døgnets ^[12] mørketid mindre end dets lystid, lyset seirer.

Paasketanken og paaskestemningen kunde her mødes – og de mødtes – med de ældre tanker og stemninger fra solfesternes dage, og de var saa lige, at de kunde gaa helt over i hverandre og tilslut gik helt op i hverandre.

Derfor er det blevet en fast tro, som findes endnu den dag idag, at den som paa paaskemorgenens først af alle mennesker faar se solopgangen, han vil faa se *solen danse*.

Da gjælder det at komme høit. Nærsagt hver bygd har sit bestemte fjeld, fjernt eller nær, det høieste i vid omkreds, hvorfra dette kan ske. Det skal særlig lykke til; det nytter ikke at prøve mer end en gang i sit liv; man maa være ganske alene, og man maa være et søndagsbarn. Men det er umagen værd. Den som har set det, for den vil livet bli lyst – han vil for altid være værget mod tungsind.

Sølv, som bare var otte aar gammel, og den som havde sat ham paa det, vidste nok ^[13] ikke, at de dyrked solen paa ældgammel vis, men at faa se solen danse, det var det han vilde prøve idag.

Klokken med de store stenlodder ret over sengebænken hans, som stod paa gulvet ved fodenden af en stor seng, gav sig til at surre og sænke slagloddet, saa det dunked mod væggen, og slog omsider *et stærkt slag*.

Han reiste sig varsomt op – vidste ikke rigtig om han havde sovet eller ei, gned sig i øjnene og keg over fodenden op i den store sengen. Han kunde ingenting se, det var næsten mørkt. Maanestriben som kom paaskraa ind gjennem vinduet, rørte bare saavidt sengestolpen, skød ret bort paa peismuren og tegnede den øverste del af vinduet der, nogenlunde rigtigt, mens tegningen af den anden halvdel laa nede paa gulvet og tøjed sig i det uendelige bortover mod vinduet saa ruderne blev saa underlig lange og smale og urimelige.

Han maatte se paa og lægge mærke til dette mens han lytted efter om bedstefar og ^[14] bedstemor oppe i den store sengen sov. De pusted saa let, at han ikke rigtig kunde bli klog paa det. Ja, ikke for det, det gjorde ikke større om de hørte ham.

Han havde nok godt skjønt paa dem igaarkvæld baade at han havde faat lov, om han havde spurgt, og at de gjerne vilde; bedstemor havde endog lagt frem mad paa bordet, vistnok for at han kunde ta niste om han vilde.

Det var begyndt med at bedstefar havde siddet og sammenlignet den trykte almenakken med den paa tobaksdaasen sin. Han fik det vist ikke rigtig til at passe ihob. For han sagde, at den trykte almenakken var ikke at lide paa længer, siden han døde han som havde gjort den før. Bedstefar havde set ham, han havde skydset ham engang. Og da havde han fortalt, at det var han som gjorde almenakken, og at han havde været i et land saa langt nord, at solen aldrig gik ned om sommeren; men endda var det saa koldt, at da han brak skaaken paa slæden saa spjælked han den med smør. [15] Han havde ikke sagt, hvad han gjorde der; men det var greit at skjønne, han havde været der for at finde aspekter. Men han havde ikke villet lære dem fra sig let, som rimeligt var, og derfor var der nu næsten ingen aspekter i almenakken. De kunde dem ikke mer; at spaa veir efter almenakken med nogen rimelighed var blit rent uraad. Og ikke var den saa aldeles at lide paa med dagene heller. Fjerdehvert aar var der altid noget galt med søndagsbogstaven, naar en kom ud paa vaarsiden. Gik det rigtigt til, saa var det kanske ikke paaskekvælden ikvæld. Men da havde bedstemor sagt, at sligt skulde en ikke tænke. En fik tro det var kristent folk, som gjorde almenakken nu ogsaa, selv om de ikke kunde saa godt som før, saa de ikke vilde snyte hverken vorherre eller menneskene for den rigtige paasken.

Aa ja, det fik en vel, mente bedstefar, men det kunde nu vært artigt ligevel, om en havde vært slig, at en havde kunnet, [16] at vært oppe paa Suluhø imorgentidlig i solrendingen og set om solen dansed. Solen lod sig ikke narre paa paasken den, hverken af almenakken eller nogen anden. Det kunde nok vært godt for andet ogsaa det, sa bedstemor. Det havde en nok hørt. Hun vidste bare en, som havde set det og det var Gjermund Snertingdalen, og han havde da ogsaa, saalænge han levde, vært mer gladværen end andre folk og alt havde føiet sig for ham. Hun havde selvengang prøvd, som ung jente, endda hun ikke kunde si at hun havde lidt af tungsind, hverken da eller senere. Men hun fik ikke se noget; i solrendingen blev det overskyet.

Det var ventelig, for ikke var hun født paa en søndag og saa havde hun vel snakket om morgenen ogsaa?

Ja vist havde hun snakket. De vidste ikke noget om at det var galt. De havde været et helt følge op til foden af Suluhø. Hun var i nabobygden paa den anden side af

aasen dengang, som han vel vidste. Men ^[17] hun havde gaat op alene. Harmeligt at hun ikke havde vist, det var galt at snakke.

Saa var det blit stille en stund, og saa havde bedstemor pludselig sagt:

«Men Sølvé han er født paa en søndag.»

Bedstefaren svarte ikke noget til det, men reiste sig og saa ud af vinduet.

«Det blir klart inat», sa han, «og maanen blir oppe langt ud paa morgensiden.»

«Hvor lang tid tro en kunde trænge til Suluhø nu?» sa bedstemor.

«Skaren ligger hel, saa en kunde gaa midt gjennem skogen. En greide det pent paa en tre timers tid. Gik en, naar sjustjærnen stod ret imod peispiben og fjøsmønet; da vilde vel klokken her være omtrent et, saa rak en sikkert solrendingen. Og det vilde være pent at gaa og let at finde frem, en vilde se rundingen af Suluhø gjennem hele skogen.»¹¹

Saa havde de ikke sagt mer, men de havde set saa underlig paa ham.

Sølvé skjønte nok, at de havde sagt alt ^[18] dette ligesom til ham, og han havde hørt vel efter. De passed sig nok for at la sig mærke med noget, selv om de hørte ham; de vilde nok ikke narre ham til at snakke.

Han kom sig raskt frem paa gulvet og smat i buxen. Livremmen fik han spende fast, det blev længe til han fik mad; for han vilde ikke være den som tog med niste paa en slig tur, endda bedstemor havde laget til. Han satte sig paa gulvet og trak strømperne paa. Vesten og trøien fik han ogsaa ta, før han gav sig i kast med begsømskoerne; de var nok gjilde, men de var ikke rigtig til at fare stilt i; det nytted ikke at stiltre sig frem med dem. Han prøvde at holde benene oppe fra gulvet, mens han tog dem paa; det gik godt, men da han skulde til at hægte snesokskafterne blev det værre. De skulde hægtes udenpaa buxen og hægtingen var paa siden; oppe ved knæet blev det saa vrient at han holdt paa at tabe balancen og kom til at dunke hælerne temmelig haardt i gulvet. Da holdt han stille en stund og keg tilbage over ^[19] skulderen. Nei, de havde vist ikke hørt. Han fik varsomt hægtet resten; saa knapped han trøien, tullede skjærfet to gange om halsen, fik den røde topluen paa og trak den helt ned over ørene. Grebvaatterne fandt han i trøielommen og trak ogsaa dem paa.

Nu var han færdig; han keg igjen bagover skulderen. De var lige stille, da fik ogsaa han fare stilt en stund endnu. Han satte grebvaatterne i gulvet, løfted hælerne op og skøv sig paa bagen bortover mod døren. Der maatte han op for at naa klinken. Han kom op, naadde den og klemte til. En frisk kjølig gufs mødte ham idet han aabned og smat ud i svalen. Døren knirked og begsømskoerne klamped, men nu fik det ikke hjælpe.

Ude var det næsten lyst. En halv minkende maane hang et stykke over mod vest og lyste saa meget, at stjærnerne stod ganske bleke og stille, han maatte uvilkaarlig tænke paa at de vist sov, de skalv ikke og tindred ikke saaledes som han ofte havde set det i [20] mørke kvælder. Alt lys var saa stille at det ikke engang glitred i sneen, der laa som en blaalig hvid, ubrudt flade udover paa den kant som vendte vest, og i det uendelige bortover fjeldvidderne paa den anden side af dalen, – selve dalen laa saa dybt og langt nedenunder, at han bare saavidt skimted den øverste skograus over paa den anden side, før fjeldvidderne begyndte. Indover paa den side han stod var det ikke langt til granskogen. Den stod der som en mørk væg; men bag den løfted kollen af Suluhø sig rund og hvidere end alt omkring; maanen havde bedre tag paa den; og den rykked ligesom saa nær; det saa ud bare som et par skridt, endda han jo vidste at skogen laa der i svag skraaning hele milen indover, før Suluhø dukked op af den.

Han saa efter syvstjærnen. Jo, der var den kommet næsten ret over fjøsmønet; han var ude akurat i passelig tid.

Han gik afsted, bent mod skogen, søgte ikke vei; skaren var ganske fast, den bar saa [21] let som om han gik paa et stuegulv. Lige foran skogkanten standsed han lidt. Det var lidt underlig, han havde aldrig været derinde om natten før, ingen skjælven i lyset, og ingen lyd, bare en vår knirken i skaren hver gang han satte foden ned. Men der stod jo Suluhø, tryg og rolig. Det var intet at være ræd for. Han gik ind i skogen. Den skraaned ganske sagte opover, saa sagte at han knapt mærked, at det bar imod. Det var slet ikke saa mørkt derinde som det saa ud udenfra. Granerne stod rumt, saa maanelyset hist og her slap ind, og de var høistammet, saa skyggerne, der hvor maanen slap til, laa som et grindværk bortover skaren, med brede lysstriper imellem. Her var ikke saa ensformigt som ude paa sletten foran skogen; men hvor granerne stod tættere blev der mørke gab indunder og det var ligesom den trykkende stilhed, som hersked i hele skogen kom ud fra dette mørke; han gik uvilkaarlig udenom, hver gang han mødte et sligt gab, løfted øjnene og fæsted dem paa Suluhø.

[22] Han gik og gik – længe. Stjernerne blegned mer og mer, maanen sank lavere mod vest. ¹² Stilheden seg lidt efter lidt ind paa ham, trykked ligesom paa bagfra saa han uvilkaarlig hastet, traadte varere og varere, tilsidst ilte han paa taa saa underlig beklemt.

Da med et gik der et langt og høit «sjoogs» gjennem skogen.

Han kvak til saa han blev staaende lyttende med den ene fod i veiret. Efter denne lyd var det et øjeblik som det blev endda stillere som om alt lytted. Lidt efter kom der en «sjo-o-gs» til og derpaa en høi buldren saa luften dirred. Han satte foden ned, nu vidste han hvad det var, det var aarhanen som tog til at spille.

Da den første var færdig tog en anden til at buldre paa en anden kant; saa blev der stille lidt som om de lytted efter hverandre, og saa lød stærke vingeslag og han saa en mørk stribe fare over trætopperne og slaa ned langt borte paa den kant, hvorfra [23] det første «sjo-o-gs» var kommet. Flere vaagned paa alle kanter, det var med en gang som hele skogen blev levende; stilheden skyllend bort; det buldred, det kagled, det sjogsed og vinger slog paa alle kanter. Mindre fugle vaagned ogsaa med smaa kvæk og pip, der lød saa underlig lyst ind i den mørke buldren.

Han blev staaende og lytte. Buldret trak sig lidt efter lidt sammen som om et centrum et stykke borte og tilsiden for der han stod, netop did hvor han havde hørt den første, og de mørke striper hvergang en fugl føg forbi pegte alle did. Naar det stillet lidt kunde han fjernt borte høre et svagt bulder af andre ringe som trak sig sammen – der var nok flere legepladse i skogen.

Han havde hørt meget om fugleleken, men aldrig set den, sandelig vilde han ikke bøie af og prøve at faa se. Han gik varsomt efter lyden; den steg og faldt saa det snart hørtes nær og snart fjernt, men gjennem alt kjendte han hele tiden maalet paa den, som havde begyndt først.

[24] Endelig aabned skogen sig og nu hørtes det ganske nær. Det var vel en myr eller et svaberg under sneen, siden der var aaben plads midt i skogen. Han lagde sig ned og krøb forsigtig frem bag en granbuske. Derfra keg han frem.

I det sparsomme lys saa det ud som et helt mylder af fugl ude paa sletten. Hanerne løb om mellem hverandre, strakte halsene, slog stjærten ud som et hjul, sjogsed og buldred. Hønerne var snart nede og tripped omring, snart kasted de sig i lav flugt fra træ til træ tvers over sletten. Sommesteds havde to haner fat i hinanden, dansed rundt, mens den ene holdt den anden i nakken og sparked til hinanden, saa fjærene

stod som en sky om dem. Men nærmest ved, var der en som snart tog hele Sølves opmærksomhed. Den drev paa ganske alene frem og tilbage og frem og tilbage mellem to enerkjær. Vingerne slæbte den vidt udover sneen, tripped, spankulered, gik ret frem, gik paa tvers, strakte halsen frem, strakte den op, [25] buldred og sjogsed og for hver gang den tog til med bulderen skinned det ildende rødt i ringene om øjnene; det saa skinbarlig ud som han vrængte dem. Sølve maatte se paa den længe, den var saa pudsig, at han næsten higsted for ikke at le. Og høiere og høiere buldred den, det var nok selve spilhanen, den som raadde for hele legen; det saa ikke ud som nogen turde komme den nær.

Men pludselig hørtes et stærkt sjogs, langt borte fra. Det blev med et stilt, de lytted. En anden skar i skraa stripe ret ned paa sletten lige ved den. Det var nok en fra en anden leg som vilde prøve. De stod lidt urørlige. Saa strakte den nykomne halsen, og tog til at buldre. Den var ikke kommet halvveis før den første med et vældigt byks sad i nakken paa den. Sølve var saa med at han uvilkaarlig sprat op paa knæ. Mer skulde der ikke til. Som om et vindstød havde feiet hen over sletten var den tom i et øjeblik, de var som blaast ind i skogen.

[26] En ræv reiste sig forsigtig op paa forbenene bag et enerkjær, dreied hovedet med de forundrede ører og saa langt efter dem.

Hvad kunde det være, som havde skræmt dem nu? Det havde saavist ikke været han, han havde ligget ganske stille og ventet paa at en skulde komme nær nok, bare saavidt glipet med øjenlaagene. Aa ja, det var det han kunde tænke, at der var mennesker! Sølve havde faat øje paa den og var kommet ud paa sletten. Den snudde langsomt, og gik mod skogen med halen slæbende lang efter og keg paa skraa tilbage. Nei, han kom ikke efter. Saa gik han bare en krog for at komme ind til sletten paa en anden kant; den vidste nok at spillet kom igjen længer ud paa morgenen.

Da Sølve blev alene og sandsed sig saa han at der var blit lysere. Han saa mod øst; jo der var himlen i farveskiftning. Han fik nok skynde sig – godt likevel at han ikke var blit heftet længer.

Han tog igjen retning paa Suluhø og gik [27] rask afsted. Nu var det ligesom ingen ængstelse længer, nu var der liv i hele skogen. Han hørte aarfuglspil fra flere kanter og nu tog de ogsaa til at buldre igjen bortover topperne der hvor han havde skræmt dem.

Det begyndte at hælde stærkere opover, granerne blev lavere og mer spredt med birk iblandt. Snart var han oppe over granskogen, der var bare et smalt belte med smaabirk igjen og saa laa siden af Suluhø jevn og hvid opover.

Han standsed og saa sig tilbage.

Nedenunder ham laa skogen som et stort mørkt hav. Langt, langt borte i vest gled netop maanen ned under randen af de snedækte fjelde. Idetsamme gled en kold blaalig skygge over hele egnen og stjærnerne flammed op. Men det var bare et øjeblik det kolde blaa lys hersked, det mødtes af et fint, varmt, rødligt fra øst; her begyndte himlen at faa sit morgenrøde skjær. Nei, han fik nok skynde sig, det var vist næsten en time til toppen. Han gik igjen længe; det [28] bar mer imod saa han maatte løse paa skjærfet og lette paa topluen. Det lysned mer og mer; den røde stribe i øst blev stærkere og stærkere. Han skyndte paa. Endelig, der stod varden, om et øjeblik var han oppe.

Nu saa han ikke tilbage, men ret frem ind i det nye. Mod øst var hele landskabet lavere end Suluhø. Nedover laa bølgende skog, og nedenfor den en bygd, nærmere end hjembygden; han kunde endog se enkelte af de øverste gaarde over paa den anden side af dalen og over der igjen skog og skog i det uendelige til den tabte sig langt ude mod synsranden; intet fjeld dukket nøgent op af skoghavet paa den kant.

Han blev staaende længe og se ret imod. Derfra var det solen vilde komme.

Det var bare saavidt han kjendte det kuldegufs som altid følger solrendingen og trak uvilkaarlig i topluen. Himlen skifted, blev flammende rød, og der –

En straalebundt skød pludselig op over [29] skogen der langt ude i øst, spredte sig ret op paa himlen til alle kanter. Det flimred et øjeblik som om skogen og himlen var i heftig bevægelse, og saa gled solranden stor og vældig op over skogkanten og flommed sit lys ud over alle fjeld.

Solhavet traf ham saa pludselig og vældigt, at han virkelig syntes at solskiven dreied sig heftigt rundt. Om en stund standsed den, blev mørk, næsten sort, med en flammende straalekrans omkring, – han havde stirret ret ind i soløjet, og var blit blændet. Han maatte flytte øjnene væk, men hvor han satte dem, saa han fremdeles den sorte skive. Da holdt han hænderne for, længe; da han tog dem bort var solen helt oppe, stod rolig og straalte som den pleied. –

Da først kom han til at se til siden, over paa den andre siden af varden.

Det kvak i ham. Der stod en anden, en liden jente med rød kyse paa hovedet og gabte mod solen, hun ogsaa.

Ved at han rørte paa sig, kom ogsaa hun ^[30] til at se til siden og blev ham var. Ogsaa hun kvak til.

De blev begge staaende med aaben mund og se stivt paa hverandre. Ingen turde ligesom røre sig. Han saa bare at hendes øjne blev saa uendelig store og skræmte, og at det lidt efter lidt begyndte at bævre om mundvigerne og at de trak sig ud.

Han syntes han maatte gjøre noget, og saa prøvde han – det lød saa underlig forsigtigt:

«Er det folk, saa – glædelig paaskefest!»

Hun stod enda lidt, og mundvikerne trak sig mer ud. Saa kasted hun pludselig om og la paa sprang nedover, han saa bare saavidt det blinkede i heljernene hendes.

Han saa efter nedover. Der langt nede stod tre fire voxne mennesker skygged med haanden for øjnene og saa op.

Aa ja saa skjøjnte han da, at det havde været folk. Det var vel nogen fra den anden dal, som ogsaa var oppe for at se solen danse.

^[31] Der kom de opover, de vilde nok se solen fra toppen, de ogsaa. Da la han paa sprang, – han syntes likesom det vilde være leit at træffe dem nu.

Da han ilte hjemover gjennem skogen var det saa underligt; han kom sig slet ikke til at høre efter aarhanen, som nu netop drev paa med solspillet. Og heller ikke tænkte han saa meget paa, at han havde set solen danse. Han syntes hele tiden, at han saa de store øjnene hendes og den rare jepen under kysen og saa blinken af heljernene, da hun sprang.

Da han kom hjem langt ud paa dagen maatte han fortælle bedstefar og bedstemor nøiagtig altsammen, og han kunde forsikre dem at solen virkelig havde danset. Men hvordan det var eller ikke, han kom sig ikke til at fortælle, at han havde truffet nogen paa Suluhø.

Madklokkerne

Solfeng, det er et pladsnavn. Pladsen ligger ikke som pladser flest, der ligesom er hængt op paa dalens kant, saa en nedenfra ser dem mod himmelbrynet; den ligger langt indenfor limaanen i en svag sydhælding. Skal en se til dals maa en helt frem paa Skagahammeren.

Den har da heller ikke altid hedt Solfeng, men Vaarsæteren. Før i tiden havde storgaardene en hjemmesæter, hvor de flytted op med kreaturerne om vaaren, før der var blit bergelig havn inde paa den rigtige sæteren langt borti fjeldet, og pladsen havde dengang været vaarsæter til Kjelle.

Tore Solfeng, Sølvets bedstefar, var voxet op der; det var hans far som først var flyttet [33] op. Han hørte til ætten paa Kjelle og havde et lidet føderaad der; men han fik det som saa mange, at han ikke kunde trives nede i dalen og saa bytted han ud føderaadet mod Vaarsæteren, for sig og sine efterkommere, saalænge de vilde bo der; siden skulde den falde tilbage til Kjelle. Da han døde var Tore i fremslængalderen og han kom da tilbygds og blev der længe fremover, nogle aar paa hver af storgaardene Bø, Skagamo og Kjelle. Men han fandt sig heller ikke rigtig tilrette. Han var ikke saa letlivet som anden ungdom, han læste det han kunde komme over, gik altid som han iagttog og tænkte paa nogenting, og tog mærker og gjorde saa mange høitideligheder før han begyndte paa et værk, at de tog til at kalde ham Tore Fortænkt.

En vaar da han var fremimod de 30 gifted han sig, og skjønt de rysted paa hovedet, var de vant til at anse ham saa meget anderledes end andre, at de ikke blev meget overrasket da han ud paa sommeren drog [34] op paa Vaarsæteren med den unge kjærringen sin og tog til at tømre stue – den gamle var i mellemtiden raatnet ned. Sikkert var det, at da han en eftermiddag ud paa høsten gjorde dovning og folk fra bygden, som skik og brug var, var samlet oppe paa Vaarsæteren for at lægge torvtaket paa den nye stuen, da var han saa gladværen og tilfreds som de ikke kunde hugse de havde seet ham før. Da de var færdige med taket og stod og saa paa den vesle lave stuen, havde gamle Aamund Kjelle som selv var med sagt:

«Ja, her blir ganske lækkert; men folk skulde nu ikke slaa sig ned i ødemarken lel. Det kan være vidnefast, Tore, at den dag du vil flytte til bygds og lar mig faa Vaarsæteren igjen, skal du faa samme føderaad paa Kjelle, som far din havde.»

«Det er ærlig talt, tak værd og værd at mindes», sa Tore og saa udover: «men her blir jeg nok; for her er solfeng», sa han, «det er det som vanter nedi bygden.»

[35] De vidste ikke rigtig hvad solfeng betydde, men da de saa udover, hvor det milde høstsolskin laa saa roligt og fredeligt, slog det dem at her vist var mere sol end andensteds og at det vel maatte bety noget sligt.

Og Tore blev ved: «Og til tegn paa at jeg tænker at bli her, saa planter jeg her mit tuntræ. Det er en flogrogn, som jeg har tat af tuntræet paa Kjelle.» Og saa tog han frem et lidet rognetræ af en vaad mosehaug, spadde op et hul et stykke fra væggen midt mellem begge vinduerne og satte det der.

«Trives det, saa trives jeg», sagde han.

Fra den dag af var det, at Vaarsæteren lidt efter lidt kom til at hede Solfeng.

Nu har græsset paa det torvtak, de la oppi Solfeng hin høstafte spiret og visnet over fyrretyve gange og Tore og Marit kjærringen hans bor der endnu. En datter har de haft, men hun er allerede baade gift og død og har efterladt dem Sølve. Det er Tore selv som har git ham navnet enda det ikke er et som er brugt der i bygden. Den lille stuen [36] er blit ganske brun af sol og regn og ælde og flogrognen er voxet op til et vældigt træ, hvis runde krone rager høit op over stuen og spreder sig udover saa den skygger over hele den ene halvdel af torvtaket. Og den er blit gammel og erfaren, kan baade spaa og varsle, saa Tore tar mange af sine mærker af den.

Sligt er det blit skik og brug at kalde overtro, men det er ikke saa sikkert at det er det. Den har sin krone høit oppe i solen og sine rødder dybt nede i jorden, den har lært sig til at føle og mærke meget, som gaar menneskene forbi. Skal det bli tidlig høst, ved den det allerede om vaaren, skynder sig at sprætte og blomstre, saa den kan bli færdig før kulden kommer om høsten; skal det bli sen og mild høst, venter den længst mulig om vaaren, skal vinteren bli stræng sætter den tykkere knopper med store skjæl udenom og tykt harpix imellem; den ved hvad der skal til; den som kjender den og har iagttat den aar efter aar, kan se hvad [37] den ved om aarstiderne baade af dens form og dens farve. Og oppe i dens krone har et skjærepar holdt til i mange aar, helt siden den blev stor nok til at yde skjul. Tore tar det som et godt

varsel saalænge de holder sig der og freder om dem. Hver vaar bærer de nye pinder og ny kvist og bygger og bygger og fletter dem sammen med grenene, saa det kan staa for den stærkeste vind og holde det værste høljregn ude. Det er vist et helt hestelæs med kvist, de har baaret op i aarenes løb. Ogsaa de varsler veir og vind og kulde og meget andet, naar en som Tore forstaar dem.

*

Det er en tidlig morgen langt frempaa vaaren, den samme vaar, da Sølve har været paa Suluhø og set solen danse. Morgensolen glitrer i den spæde løv paa den store rogn, som netop er sprunget ud. Skjærerne er der af og til, men flyver saa langt bort med vippende sæt i luften og kommer om en stund igjen med lange pinder i næbbet, som [38] de kunstfærdig stikker ind i hestelæsset oppe i rognens krone.

Sneen er forlængst borte oppi Solfeng, ja endog Suluhø staar bar med blinkende vandsig nedover svabergene paa dens sider. Kun i fjeldene der langt over i vest ligger endnu skinnende former. Det damper af jorden, og mangesteds i retning af dalen ser en store røgsøiler stige op og lægge sig som en blaalig dis udover i den stille luft. De har nok begyndt med braatebrænding nu, de er færdige med vaaraannen.

Sølve staar lænet mod den brunstekte væggen med hænderne i buxelommen, myser mod solen, og følger skjærerne oppe i træet. Han ser at mange af de pinder de bringer er brændt i den ene ende. De henter dem nok borte ved braatebranden, de blir liggende igjen saa passelig lange og høvelige i en rund ring rundt en slig afbrændt kvisthaug, og saa blir de saa haarde og tørre, raadner ikke saa let. De er nok tænksomme skjærerne ogsaa.

[39] Han er helgeklædt idag og i hvide skjortearmer. Han staar egentlig og venter paa bedstefar, – de skal til bygds de to idag – længere fremme paa dagen; men først har bedstefar sagt, skal de gaa en tur ud paa Skagahammeren, naar de ringer til fóredugurs nede i dalen og høre, hvad madklokkerne siger. Det kan være værd at lægge merke til det, naar en skal ud iblandt folk. Baade Tore og Kari har begyndt at tænke paa, at han vel maatte se til at komme tilbygds nu ialfald en del af aaret. Før havde de ligesom ikke mærket at han voxte og blev større, og at det engang maatte bli en forandring saa de ikke havde ham hos sig; ialfald havde det ligget langt borte og ikke været noget hyggeligt at tænke paa, saa de havde skøvet det fra sig. Men efterat han havde været paa Suluhø, var det blit anderledes; der laa ligesom et varsel i dette, noget som pegte paa fremtiden, at han var en af de faa udvalgte, som havde faat se solen danse. Efter det blev det ikke saa umuligt [40] at tænke paa, at

han engang ikke skulde have dem mere til at sørge for sig, men bli stor og greie sig selv i verden. Og de havde virkelig snakket sig imellem om dette udover vaaren, – de havde ligesom pludselig opdaget at de begge var meget gamle. Vel var der ikke livsaligere plet i hele bygden end Solfeng; men de kunde ikke vide, hvorlænge de kunde holde ud, og Tore vilde ikke unde ham den samme lod, som den han havde haft at bli igjen der ganske alene i fremslængalderen, og saa komme til bygden som en hjemføding. Nogen vanskelighed med at faa ham bort var det ikke; han vidste at de gjerne tog imod ham nær sagt paa hvilken gaard, han vilde i bygden, – paa storgaardene har de altid brug for baade en og to af slige karer.

Det var nu vel ikke blit med mer end snakken alligevel i aar. Men saa for et par dage siden var der der kommet bud nede fra bygden, fra skolemesteren, om det ikke var et gjildt mandsemne deroppe i Solfeng, [41] som han kunde faa se paa, naar skolen begyndte ihøst; han vilde saa gjerne ha fat i slige mandsemner og skape lidt paa dem.

Det blev dette som gjorde udslaget. Ja, ikke for det, Tore havde nok lært ham at læse selv, ja at skrive ogsaa paa sin maade, nemlig at skjære navne i træ, og han havde gennemgaaet almenakken med ham, saa han kunde de faa aspekterne som var igjen, saa skolemesteren selv knapt kunde lære ham dem bedre. Men naar de nu havde tænkt paa at faa ham til bygden ligevel, saa var det ligesaa godt det blev først som sidst, – de fik se sig ud hvor han skulde hen. Tore havde nok sin mening om, hvor han helst vilde han skulde komme, men en kunde aldrig ta for mange mærker, en fik ta et mærke.

Det var derfor de skulde ud paa Skagahammeren nu tidlig om morgenen.

Tore kom ud helgeklædt og i skjortærmerne han ogsaa. Han saa først op paa solen, saa ud over dalen, og derpaa op i [42] rognen. Skjærene var ikke der akkurat da, de var reist efter nye kviste. Han stod lidt, saa sa hun til Sølve:

«Har de ikke begyndt idag, heller?»

«Jo, nu har de begyndt; de drar kvist, saa de næsten ikke har stunder til at sætte sig.»

«De har sat ud saa længe iaar. De har ligesom betænkt sig paa noget og vært saa stille.»

«Ja, men saa har de heller ikke begyndt at brænde braate for; det er vist fra braaterne i Bø øverjordnet at de drar.»

«Hm, jeg liker ikke rigtig dette; men de har da ikke tænkt at sky, siden de drar. Ja, nu faar vi gaa skal vi komme ud paa hammeren til ringningen begynder.»

De gik afsted i solskinnet. Det var en fjerding vei nordover og udover til Skagahammeren. Veien gik bortigjennem en udslaateng med enkelte smaa lavstammede birker. Her holdt trosterne til, de havde allerede begyndt at ruge. Alt som de gik, fløi trosten frem, skvatret og skreg og skjændte, [43] fløi saa nær, at de næsten rørte ved hovederne deres, og holdt et sligt leven, at en ikke kunde høre, hvad en selv sagde. Kvidren af de smaa sangfugle, som ogsaa bygged blandt dem, blev ganske borte i denne støi; men de likte sig der ligevel, trosterne var saa paa post og varslet alt farligt, som nærmed sig, og var saa ivrige til at jage de farlige kraakerne. Hvert trostepar fulgte skvatrende med til de var passelig langt fra deres eget rede; da snudde de og overlod jagingen til de nærmeste. Dette fulgte Sølve og Tore gjennem hele enget, først da de nærmet sig styrtingen udover mod dalen, var der ikke fler. Der kom skjæreparet flyvende tungt opover med hver sin store pinde i næbbet.

De standset og saa:

«Sjaa, sjaa bedstefar! Det ryger af den ene pinden!» raabte Sølve.

«Ja, mener jeg ikke de har hentet varme», sa Tore, «undres hvad det betyr; det har jeg aldrig set før.»

Lidt efter var de ude paa Skagahammeren. [44] Det var et berg, som styred ende ned nogle hundre fod med en stor ur nedenunder. Derfra kunde de se over hele den trange dal, som laa der ret under dem fylt af morgensolen med røgsøiler ret op af peispiberne og fra de brændende braater borte gjennem udmarkerne. Akrene var endnu sorte, og der stod damp op af dem, kornet var ikke spiret endnu, de var netop færdig med vaaraannen. Men bortover græsmarkerne og engene pibled grønt frem, og løvet paa trærne skinned, – endnu ikke større end museører.

Dalen var ikke tætgrændt. Egentlig var der bare tre storgaarder, og de laa med store mellemrum, resten var pladser. Længst mod syd laa Bø, stor og tung. Ret ned saa de lige ned i tunet paa Skagamo, med hovedbygningen hvidmalet og nymodens og alt, som hedte udhus, under et tag. Og der længst mod nord høiere oppe fra dalbunden inde i det store skar for bækken oppe paa aasen laa Kjelle, graa og gammeldags med mange smaa huse spredt ud over tunet. Der [45] var bare disse tre, der kunde være tale om, naar Sølve skulde til bygds.

De stod en stund og saa. Saa satte Tore sig paa en sten og sagde:

«Nu faar du passe godt paa, Sølve. Den madklokke du hører først, den kalder paa dig. Og saa skal jeg fortælle dig, hvad de siger.»

Sølve stod og saa paa de tre gaarde. Han vidste ikke, hvilken af dem saa gjildest ud, men ialfald syntes han at baade Bø og Kjelle ligned mere de kongsgaarde han havde tænkt sig, naar bedstefar fortalte eventyr.

Da dirred det pludselig i luften, som om der kom bølger nedefra. Klokken begyndte at ringe paa – Kjelle, saa fast og lyst.

«Der er det,» sa Sølve og pegte.

Aa ja, Tore kjendte den nok og han havde ventet det ogsaa; det havde altid været gammel skik paa Kjelle, at de havde passet tiden, og gjerne villet være først. Og det var vel en mening i dette ogsaa, for de var nu af Kjellefolket, selv om det var langt ude.

«Kan du høre hvad den siger?»

[46] Sølve prøvde. Nei, han kunde ikke rigtig faa tag i det, skjønt han skinbarlig syntes den sa noget.

Da sa Tore:

«Smør og kaku,
Smør og kaku,
Smør og kaku, siger den.»

Ja, saa sandelig var det ikke det den sa, nu hørte Sølve det ogsaa. Han stod endnu og gjentog det sagte for sig selv, da klokken paa Bø begyndte, saa tungt og langsomt og dybt.

«Hvad siger den», spurgte Tore.

Nei, Sølve kunde ikke greie det heller.

«Jo den siger:

Sur suppe og salt sild
Æd fort og ti stil!

Sur suppe og salt sild
Æd fort og ti stil!»

Saa hug klokken nede paa Skagamo i rapt og iltert. Den hørtes næsten sindt ud.

«Nei, hvad er det den siger?» spurgte Sølv.

[47] «Jo det skal jeg si dig. De har altid vært saa svære til at jage paa i utrængsmaal paa Skagamo, og derfor har den lært sig til at tutre og smaaskjænde og sige:

Gjerr en bet-ta
Med du æt en bet-ta
Æt og bit og tyg
Og – skund' deg.
Gjerr en bet-ta
Med du æt en bet-ta
Æt og bit og tyg
Og – skund deg.»

Sølv blev staaende med aaben mund. Ja, saa skinbarlig var det ikke det den havde sagt. Han kunde høre det endnu længe efter at den var holdt op. Var der ikke fler?

Nej, ikke som de kunde høre hid. Men der var en ude i storbygden, som sa «Kjød og kaal, til hvert maal.» Forresten kunde han fortælle, at de havde egne navne ogsaa disse laatene i matklokken. Nu skulde han hugse paa, at han havde hørt Kjelle-Sullen, [48] Husmandsmarschen og Jagapaae'n. Hvis han saa udover og saa folkene, som nu begyndte at trække tilgaards saa vilde han se, at de ikke gik ligedan. Der kunde han se: Paa Bø, hvor de gik efter husmandsmarschen, kom de saa langsomt den ene bent bag den anden men langt efter; paa Skagamo gik de snart fort, snart standsed de, og den ene stak forbi den anden; men paa Kjelle – –

Da hørtes med et et høit skrig ret bag dem oppe i enget. De snudde sig raskt og saa bedstemor komme løbende med høie skrig og vinked med armene.

Hvad i al verden –! Da saa de forbi hende, og længere oppe i retning af Solfeng vælted en tyk næsten sort røg i heftige hvirvler op i luften.

Tore skjøjte strax, hvad det var.

«Ud paa hammeren og hoj, gut!»

De sprang begge ud paa stupet, satte i at huje saa det ljomed over dalen og svinged med armene saa det lyste i skjorteærmerne.

[49] Folkene dernede standsed og saa op, forundret. Tore vinked bagover. Nu var vel røgen ogsaa steget saa høit at de saa den over hammeren, for pludselig slap de alt hvad de havde i hænderne og lagde paa sprang, nogle mod veien som førte udenom hammeren opover mod Solfeng, andre mod gaardene for at hente bøtter og redskab.

Saa lagde ogsaa Sølve og Tore paa sprang hjemover, glæmte endog at se efter bedstemor, som var sunket ned paa en sten midt borte i enget.

Da de naadde frem stod allerede stuen i lys lue og røgen vælted sort op fra torvtaket.

Det var tydelig at varmen var begyndt oppe i skjæreredet, skjærerne havde kommet til at drage en pinde, som der endnu var varme i, rognens krone var næsten helt afbrændt.

Tore saa straks, at der var ingenting at gjøre.

Han sank ned paa en sten, og der blev [50] han siddende med armene hængende slapt ned og se ind i ilden. Sølve stod ved siden.

En stund efter begyndte folk at komme til; det tog tid at naa helt op til Solfeng selv om de løb. De kom i regelen i fuld fart med bøtter og øxer og haker og var i sprang til de kom lige ind paa brandstedet. Da standsed de pludselig, saa og lod alt falde. Der var ikke at tænke paa at redde noget. Der kom fler og fler til, tilslut stod der som en mur paa den side, hvorfra veien kom.

Snart faldt torvlaget gjennem med et brag og gnistregnen fog høit op i sollyset og dalte ned igjen vidt udover som sorte snefiller. Da gik der en bevægelse gjennem mængden, som om de skulde til at tage fat, men de sandsed sig og blev staaende.

Om en times tid var stuen helt nedbrændt, det røg bare av en askehob, og over den raget peispiben, som var blit staaende igjen og den forkullede stamme af den store rogn. Der havde været saa meget saft i den at [51] den havde staaet sig mod ilden. Skjærerne sad stille og forskræmte bortpaa fjøsmønet.

Da sandsed de paa Tore. Han sad der paa samme plet uden at røre sig.

Ivar Kjelle gik bort til ham og la haanden paa hans skulder og sa:

«Det er folksomt hos dig idag, Tore!»

Da først saa Tore op og omkring sig, langt ligesom han vaagned.

«Ja – a. Det har ikke – været saa folksomt her siden jeg planted mit tuntræ.» Han pegte paa stammen. «Nu er det forbi. Det er længe siden.»

«Ja, det er længe siden, men ikke længer end at jeg mindes det. Jeg var med, var vel ikke stort større end gutten der dengang. Og jeg hugser godt hvad Aamund far min sa, og som han tog vidner paa, da vi havde lagt torvtaget paa stuen. Og det han har sagt faar staa. Du ved at der er husrum for dig og dine paa Kjelle.»

Saaledes gik det til at det ikke blev bare Sølv, men hele Solfengfolket som kom til at flytte til Kjelle den kvæld.

Tunkallen

Sølvø vaagned den første morgen paa Kjelle af at hanen gol. Ikke saa, at han hørte det, eller sandsed det; for han sov, mens den gol sine tre gange; men det var en lyd, han ikke var vant til paa den døgnets tid og derfor vækked den ham. Han laa netop og drømte, at bedstefaren stod ude paa Skagahammeren, slog ud med de hvide skjorteærmerne og sang «Smør og kaku, Smør og kaku» saa det ljomed udover dalen.

I halvsøvnen i den korte stund han brugte til at aarekje sig, havde han nok ligesom en snev af noget fremmed og usædvanligt, især en fremmed lugt, og det var saa stille, ligesom en lyd som var blit borte; men da han slog øjnene op, fuldvaaken, vented han intet [53] andet, end at de som sædvanligt skulde møde det tilrøgede sperreloft oppe i Solfeng, og den store perpendiklen som pleied svinge frem og tilbage med faste knep i klokken ret over sengbænken hans.

Han sprat op, saa han blev siddende i sengen, sperred øjnene vidt op. Det var blikkende stilt, og alt omkring ham var fremmed!

Han hug sig uvilkaarlig med den ene haand fast i sengkanten, – han havde en følelse af, at han ligesom var midt oppaa væggen. Han gned øjnene flere gange, vented paa at han skulde vaagne helt, og at det sædvanlige billede af stuen oppi Solfeng skulde komme frem. Nei, han maatte være vaaken likevel! Han saa sig om:

Han var paa et loft med skraatag, som gik ned paa begge sider, saa det inde ved væggene var ganske lavt, knapt to sengehøider. Det var nok derfor han hadde synts, han var saa langt oppaa væggen, idetsamme han vaagned, han, som havde været vant til [54] at ligge paa gulvet. Det var tømret af store runde jevntykke tømmerstokker, saa fintæljet, at de mest saa ud som høvlet. Høit oppe i den ene gavl sad et lidet vindu, næsten bare som en lang glug. Det var i hjørnet derunder, at sengen hans stod, og den var snedkret fast til væggen. Der kom et dæmpet lys ind fra vinduesgluggen, gik midt gjennom rummet og traf ret imot en liden dør, som saa saa rent ubegribelig stærk ud. Den havde nok svære jernbeslag paa den anden side, han saa store blanke naglehoveder, som gik næsten tvers over den, og den havde svær snirklet laas. Langs den anden væg stod store malte kister med

snirklede jernbeslag baade paa laaget og paa siderne de ogsaa, og paa væggen nedover fra fodenden af sengen bortover mod døren hang hele rækker af helgeklæder. Og han kjende en saadan fin lugt, en blanding af den persejernslugt, som han havde kjendt af nye klæder, første gang han havde dem paa, og som der altid ligesom fulgte helg med, og saa lugten af [55] rent, gammelt træ. Og der var et saadant underlig mildt og dæmpet lys.

Hvor var han? Han summed sig lidt. Jo nu hugsed han. Han var vist paa burloftet paa Kjelle, Berit Kjelle havde nok selv fulgt ham op did igaarkvæld og vist ham, hvor han skulde ligge.

Ja, det var hændt meget igaar, saa meget at han ikke havde faat tid til at sandse det, og holde det ud fra hverandre. Alt gik likesom i et for ham. Nu fik han tænke efter.

Ja, det var begyndt med, at han og bedstefaren havde været ude paa Skagahammeren for at høre madklokkerne, og saa var bedstemor kommet løbende og havde ropt paa dem. Og saa, ja, – saa var der en stund ligesom alt var borte, han hugsed intet før han pludselig blev var, at der stod mange folk omkring, og at Ivar Kjelle kom bort og snakked til bedstefar, som sad paa en sten. Der var blit spørgsmaal efter bedstemor, og da først hugsed de hende. De fandt hende borte i enget, hun sad paa den samme flekken, hvor [56] de hadde set hende, da de løb hjem, og hun var blit saa laak af at løbe, at to karer maatte støtte hende, da hun gik hjem. Da havde hun sat sig paa dørstokken til fjøsdøren og havde begyndt at græde.

Derpaa var de blit staaende en stund allesammen, havde ligesom ikke noget at ta sig til før bedstefar reiste sig, gik efter en bøtte vand og slog bort paa brandtomten. Han hugsed, at der steg en tyk sort røg op efter der han slog vandet – og saa begyndte de andre at gjøre det samme. Bedstefar begyndte at grave i brandtomten, det var noget han ledte efter – det var vist almenakdaasen – for da de andre ogsaa begyndte at grave og han fandt en sammensmættet klump, saa saa han længe paa den, putted den i lommen og sa, der var ikke noget mer at grave efter. Saa havde de ligesom ikke noget at gjøre igjen. Men saa tog Ivar Kjelle kommandoen, og sa det vel var bedst de begyndte at tænke paa at flytte. Men da havde bedstemor sagt at det var ikke at tænke paa, før til kvælden, [57] naar kjørene og gjeterne var kommet hjem. De var i skogen; hun havde som sædvanlig fulgt dem paa vei om morgenen; det var da hun havde faat set varmen; og det skulde nu ikke hænde, at de skulde komme hjem til slig forandring og ikke finde hende, – det blev haardt nok for dem

lel, stakar, at skulle flytte. Ivar Kjelle hadde git sig paa det, men han hadde begyndt at se efter paa staburet og laaven, og hadde sagt, at der var adskilligt som ikke kunde bli staaende igjen her, og saa hadde han sendt Peder Kværnhuset og en anden af husmændene sine hjem efter to hester og langslæder. Da hadde de fleste af folkene gaat saa der ikke var blit stort andre igjen end de fra Kjelle. Da de kom igjen med hestene, hadde de med baade mad og drikke og hilsen fra Berit Kjelle, at de vel kunde trænge lidt i livet og at de fik være velkomne til Kjelle. De holdt allesammen maaltid oppe paa staburstrappen, og da var de alle ligesom blit mer letværne og glade, men bedstemor hadde ikke været god [58] for at æde, hun kom paa graaten ret som det var.

Saa hadde de læsset paa, og var færdige, men maatte vente paa kjørene – gjeterne var kommet for længe siden, – men det var varmt om dagen, og kjørene hadde nok tat langt opover i høiden. Endelig hørte de bjælden, og en stund efter kom de frem af skogen, Guldhorn først som sædvanlig og Morskol bagefter. Da de var kommet saa langt frem at de saa, standset Guldhorn – han syntes endnu han saa hende – videt næseborene ud, snøfted og satte i at raute saa langt og underligt, som de aldrig hadde hørt før; og da hadde bedstemor tat til at græde igjen. Men da hadde de skyndt sig at ta dem i baand og to karer drog afsted med dem. Da var det ogsaa begyndt at haste med bedstemor, hun vilde være med strax. De maatte sætte hende paa den ene langslæden, hun var endnu saa laak at hun ikke orked at gaa. Saa hadde de draget afsted. Først karerne med Guldhorn og Morskol, [59] saa Peder Kværnhuset med flyttelæsset og en kar til at støtte det, saa den andre slæden med bedstemor og Iver Kjelle og bedstefar til at støtte hende en paa hver side, og tilsidst Sølve med Blaasale, bjældgjeten i baand, Kvitlin fulgte med af sig selv. Det sidste han kunde hugse han saa, da han drog fra Solfeng bagefter alle de andre var, at det gløste gult i øjnene paa katten, som sad igjen paa staburstrappen. Den hadde de ikke tat med, for bedstefar sagde, at klodyr skulde en aldrig flytte. De kom selv, hvis de vilde.

Saa hugsed han ikke stort mer, bare at han var blit saa træt og at det hadde gaat svært tungt og smaat nedgjennem Skagamobrækkerne. De var kommet ind gjennem en grind, ind paa et gaardstun, hvor der stod et stort træ, og hvor der var urimelig mange hus, som han syntes var himmelhøie. Der var kommet en tykfalden venlig kjærring med graat haar og tat imod dem, de kaldte hende Berit Kjelle, og det var nok kjærringen selv, og [60] hun hadde ført dem ind i en svært stor stue med brede bænke langs væggene og et bord saa langt, at det næsten rak fra den ene væg til den anden, og hadde bedt dem sætte sig borttil og faa mat. Men bedstemor hadde ikke været god for noget, hadde bedt om at faa lægge sig. Han selv maatte

være sovnet paa bænken, der han sad, for han hugsed bare saavidt at den venlige kjærringen havde rusket i ham, og sagt at han fik følge hende op paa burloftet, saa skulde hun syne ham, hvor han skulde ligge. Saa var alting borte, til nu han vaagned.

Han saa sig om igjen. Sandelig var ikke her rart. Men saa besynderlig fredelig og trivelig. Han kunde rigtig faa hug til at lægge sig ned igjen og kose sig slig som han havde pleiet at gjøre om søndagsmorgnerne oppe i Solfeng. Men nei, her var vist meget som var endda underligere. Han trodde han hellere vilde op og ud og se; han havde ikke faat set noget igaarkvæld, bare at alt var saa underlig fremmed og stort. [61] Det var vist gjildt her nede i bygden! Han havde næsten ikke været der før, bare været med et par gange ved kirken, og slet ikke været inde paa nogen af storgaardene. Han havde bare set dem oppe fra hammeren og derfra havde de set saa flade ud, og husene slet ikke høiere end stuen oppe i Solfeng.

Han stod op fandt klæderne og tog dem fort paa – lige til den røde topluen; den brugte Sølve baade vinter og sommer. Han aabned døren – den var saa tung endda den var liden, at han rigtig maatte undre sig og den knirked saa tungt og høitideligt. Saa stod han ude paa en lang smal sval, der ligesom hang under taget, taget rak ud over den. I gulvet i den ene ende av svalen var der et hul og derfra førte en trappe ned til marken. Foran var den bordklædt, men i bordklædningen var der skaaret ud ligesom store dører som var runde oventil og gik saa langt ned at han passelig kunde se udover.

Der laa gaardstunet foran ham med al sin nye underlige herlighed.

[62] Det var meget tidlig paa morgenen. Intet rørte sig endnu paa gaarden. Solen var ikke engang begyndt at sprætte over i baglien.

Sølve blev staaende ganske stille og se – længe.

*

Kjelle er en gammel og en gammeldags gaard. Den har to tun, folketunet og nautgarden, med et utal af huse omkring dem begge. Gaarden ligger i en bakke og alle husene vender indgangen mod tunet. De fleste af dem staar derfor med den ene side paa høie mure eller svære stolper. Store stentrapper fører op til indgangsdørene og paa forsiden er der baade paa stuerne og paa burene svalgange, hvor lyset falder dæmpet og hemmelighedsfuldt ind. Ingen af husene er malte; de

staar der med sin veirbidte træfarve, og stuehusene er torvtækket med græs paa taget.

I det ene hjørne af tunet staar en stor, gammel hæg og breder sig udover. Det er tuntræet, det samme, hvorfra Tore Solfeng [63] tog flogrognen, som blev hans tuntræ for over fyrretyve aar siden. Nu er den gammel og mosegroet og har et stort gab i den ene siden nede ved roden; men ogsaa nu staar der oppe i den første kløft en flogrogn paa et par alens høide. Under tuntræet ligger en stor sten. De forestillinger som oprindeligt knyttet sig til tuntræet, er nu glemt næsten overalt; men saa meget har dog holdt sig, at der i eller nær ved gaardene gjerne staar et enligt stort træ, som skaanes uden at nogen rigtig ved hvorfor. Til tuntræet paa Kjelle knytter sig dog endnu blandt gammelt folk den tro, at saalænge det staar, saalænge skal en af ætten blive siddende paa Kjelle. Dette gir det ligesom noget betydningsfuldere end et almindeligt træ, og noget hemmelighedsfuldt. Det er vel ogsaa derfor, og fordi her er saa mange gamle underlige hus med dunkle kroger, at Kjelle er en af de faa gaarde, hvor der endnu er nisse, og at denne her kaldes tunkal. Det siges nok bare ligesom for spøg og den som siger det [64] lader som han ikke selv tror det. Men sikkert er det, at tjenestejenterne ikke gjerne gaar paa laaven eller paa hølfterne naar det er mørkt.

Sølve havde nok hørt om dette af bedstefar, men han tænkte slet ikke paa det der han stod og desuden var det jo lyst. Han bare saa.

Det var vist ingen oppe endnu, han vilde gaa ned og se sig om nøie. Han gik ned trappen i svalgulvet og ned i tunet. Han gik uvilkaarlig paa taa, det drønede saa underlig mellem husene bare han satte foden ned. Han saa paa tungrinden, paa svalgangene og især paa det underlige lille huset som stod paa to stolper oppe paa det ene burmønet. Oppe i det huset hang en umaadelig stor bjælde.

Aa, nu skjønte han! Det var madklokken. Det var den han havde hørt som kunde si «Smør og kaku.» Han maatte uvilkaarlig tænke, at det skulde været underligt at se en ko saa stor, at den kunde bære sliq [65] bjælde. Men de var vel saa store kjørene ogsaa her! Han gik ind i nautgaarden.

Nei, saa stort fjøs havde han ret aldrig tænkt det kunde være til. Døren stod oppe nu i vaarvarmen, han vilde kige ind. Han ventede at se umaadelig mange og umaadelig store. Der var næsten ingen, fjøset gabte saa underlig tomt. Aa nei, de var nok alt reist til sæters med bølingen, der var bare et par af hjemmekjørene igjen. Da hørte han en surren, som han kjendte og saa over paa den anden side. Aa! der var Guldhorn og Morskol! De laa vaagne, de ogsaa, med store forundrede øine

– vendte hovederne og surred strax de saa nogen i døren. Det gik varmt igjennem ham. Sandelig maatte han ikke ind og klappe dem. De kjendte ham igjen – det blev ligesom saa hjemligt med et. Idetsamme fløi en glindsende hane fra fjøsbolken og ned paa gulvet. Den slog med vingerne og gol. Sølve syntes saa skinbarlig den sa: «Kua er mi.» Han hugsed paa eventyret, som bedstefar havde fortalt ham, om hanen og [66] gjøken og ørnen, som skulde kappes om hvem, som kunde vaagne først. Hanen gol igjen og han syntes den sa akurat det samme. Da knytted Sølve næven mod ham og sa: «Nei, du; kua er mi; jeg vaagnet først.»

Han gik ud igjen. Jamen vilde han se om han kunde finde Blaasale og Kvitlin ogsaa, – de var vel i et af de smaa husene. Nei saa sandelig laa de ikke oppaa det lave torvtaget paa gjethuset og døren var oppe. Aa ja, det var det han tænkte; der fandtes vel ikke dør her heller mer end oppi Solfeng, som stod for Blaasale, naar den vilde. De skakked paa hovedet saa ned paa ham og mækred. Han maatte op paa taget til dem ogsaa en tur. Saa vilde han se ind i stalden, hester var nu det gjildeste han vidste ligevel, for det havde de aldrig haft oppi Solfeng. Men stalden stod aldeles tom. Aa nei, det var rimeligt, de vel ude paa havn oppe i engene nu sommerdag.

Nu var her vist ikke mer at se, han vilde gaa tilbake til tunet. Han blev gaaende rundt [67] om tuntræet og se paa det. Det var nok dette han havde hørt saa meget om af bedstefar. Jo, sandelig var der ikke en flogrogn der nu ogsaa, – det skulde han da saavist være den første til at fortælle ham, før han fik se det selv.

Det begyndte at dra efter, at han havde været saa tidlig vaaken. Han satte sig paa stenen under tuntræet, gisped. Nu blev det nok snart morgen. Der saa han at solen saavidt sprat i aasen over i baglien.

Han trak begge ben op paa stenen og blev siddende lænet mod tuntræet, ganske stille. Den røde toplue stak ret op i luften.

Han trodde næsten, han havde sovet. Da hørte han pludselig et hvin. Han saa opover mod stuesvalen. Der saa han de hvide lægger af et barbent kvindfolk i bare stak, som løb bortover svalen og ind gjennem en dør. –

Sølve kunde slet ikke vide, hvad han havde været aarsag til, med at han havde været oppe saa tidlig og sad under tuntræet. Berit [68] Kjelle havde som sædvanlig vækket Synøve, tjenestejenten klokken fem for at hun skulde gaa ned paa burloftet og vække de andre. Hun kom saa langt som ud paa trappen udenfor svalen. Da satte hun i et skrik og snudde og løb lige ind for sengen til Ivar og Berit Kjelle, og

bad gud trøste og bære sig, for nu sad tunkallen nede under tuntræet i rød toplue og glodde paa hende. Hun havde set det lyste ind i øjnene paa ham.

*

Det var megen lystighed ved det store føredugurdsbordet paa Kjelle den morgen. Synøve var saa rød og forlegen og havde vanskelig for at se op. Og bedre blev det ikke, da Ivar Kjelle kom ind med Sølve ved haanden – han havde topluen paa, og sa at nu skulde han syne dem tunkallen paa Kjelle. Synøve havde været ude idag og havde kastet staa over ham, saa nu havde de ham. Siden kaldte de Sølve tunkallen paa Kjelle.

Ny bedstemor

Peder Kværnhuset, den gamle husmanden paa Kjelle, kom kjørende hjem i tanet i bredkjærre med selve Rauen for. Han var helgeklædt og havde storkarsminen paa idag; han havde været i doktorskyds. Da han kjørte ind i nautgarden for at spænde fra og sætte fra sig hesten, lurte Sølve sig efter og stilled sig uset bag gjethusloftet for at se.

Han havde nu været tre dage paa Kjelle, og havde alt set meget; men det han allikevel syntes var det gjildeste af alt, det var hestene og det som vedkom dem. Sæletøi og kjøregreier og bidsler og grimer og hestesko og krybber, det var noget for sig selv, for det var ting som de ikke havde haft noget af ^[70]oppi Solfeng; han var altid efter for at se, naar de havde noget for sig af den slags.

Han var alt blit lidt vår med at hænge fremi, de var blit saa slemme til at snakke om tunkallen, saasnart de saa ham, baade tjenestegutten og husmændene og kvindfolfolkene ogsaa, saa nær som Synøve; og især naar han holdt sig frem til hestene og det som deres var; det var noget alle vidste, at tunkallen nok sørget for alle gaardens dyr baade i fjøs og stald, men at det især var hestene, han havde hjerte for baade med for og andet. Bedstefar havde nok sagt, at det var noget rent mærkværdigt dette, at han for alvor blev tat for selve tunkallen første dagen han var paa Kjelle, og at det var et mærke, som betydde noget mer end de kanske tænkte, og han slet ikke trængte mislike at de kaldte ham saa. Men det var nu lidt leit ligevel, det var ligesom de drev op med ham, naar de sagde det –; han havde ikke hørt at nogen anden paa gaarden havde andet navn eller gik for andet end han var.

^[71] Det var bedstemor som var laak, det var til hende de havde været efter doktoren. Men Sølve tænkte ikke noget større ved det. Han vidste ikke noget om sygdom endnu og endnu mindre om død. Han havde nok hørt at baade mor hans og far hans var døde engang, men det hugsed han intet om. Vist syntes han det var leit at bedstemor skulde ha det ondt, – det havde hændt, at hun havde ligget et par dage før ogsaa oppi Solfeng, men da havde bedstefar dokteret paa hende selv og hun var kommet op igjen. Hun havde nok ligesom været saa rar mod ham idag tidlig, havde

strøget ham paa haaret og set stort paa ham; men han tænkte nærmest det var for dette uvante at doktoren skulde komme – hun var saa nærtagendes bedstemor –; hun kom nok snart op igjen, – og det ventede han paa, det var saa meget nyt han skulde syne hende. Dette med doktoren var vel bare noget som skulde saa være her ned i bygden.

Han stod og keg. Peder Kværnhuset [72] spændte Rauen saa omstændelig og høitidelig fra og tog af den blanke sælen. Og der leiede han den ind i stalden, den skulde nok faa for nu, den havde gaat saa langt, før de slap den paa beite.

Da Peder var kommet vel ind i stalden, smat han frem, han maatte se paa den underlige kjærren; skulde en ha set saa rart, var ikke sættet hængt op i to store fjærer som gik i en bue ud bagover og saa krøllet sig op og fremover igjen, jo den maatte være god at sidde i. Montro han skulde prøve!

Men hvad er det? Sandelig trodde han ikke at Peter Kvernhuset gik og snakked med sig selv indi stalden! Ja det maatte han, for der fandtes ikke et liv i nautgarden nu. Det var saa langsomt og høitidelig og knotende, akurat, som da han havde hørt presten paa stolen i kirken.

Sølv lurte sig bort til døren og lytted. Peder var standset, men nu begyndte han igjen, og Sølv hørte:

«Guddag og sign arbeidet! Jeg skulde gaa [73] hid og hilse fra ham Ivar Aamundsen Kjelle og hende Berit og be Skagamofolket om de vilde gjøre saa vel at komme til Kjelle torsdag førstkommende, som er en uge før jonsok, klokken ti formiddag, ledsage deres afdøde føderraadskone Marit Rasmusdatter Solfeng til hendes grav og sidste hvilested, følge med til kirken, overvære jordpaakastelsen, følge med hjem ifra kirken og derpaa tage tiltakke med hvad husets leilighed kan formaa.»

Peder Kværnhuset var den ældste af husmændene paa Kjelle, og den som ligesom var den fornemste. Ikke saa, at han var flinkere end de andre i noget slags gaardsarbeide, men han havde altid ført sig anderledes og faret med saa megen høitidelighed og været saa ærekjær. Det var blit en selvfølge, at naar det var noget ud over det almindelige som et storærend, eller en storfolkskyds, saa maatte Peder til. Det var da ogsaa han som havde skydset doktoren idag baade frem og tilbage. Men det at han ligesom [74] var saa fornem og fin paa det, havde ogsaa skaffet Peder en anden bestilling. Han var som skabt til og var da ogsaa blit bjoer, den som skulde be gjesterne og kjøgemester, den som skulde staa for ceremonierne og beværtningen, naar der var gravøl eller bryllup paa Kjelle og sommesteds eller

ogsaa. Det havde han nu været i tredive aar. Men det var ikke gaaet ofte paa i det sidste. Ivar og Berit Kjelle var børnløse, og hvor der ikke er børn, der blir der ikke meget af den slags. Det havde ikke været stort gravøl paa Kjelle siden gamle Aamund døde, og det var nu over ti aar siden. Dette ærgred Peder. Var det noget han likte, saa var det slige store lag, hvor han selv havde noget at sige og ligesom stod for det hele. Og i Aamunds gravøl, der havde han da ført sig saa aparte, at selve presten havde lagt mærke til ham og kaldt ham Faraos mundskjænk. Men saa havde det ogsaa været et gravøl, han trodde knapt der havde været et større og staseligere i bygden i hans tid!

[75] Og nu blev det kanske endelig et igjen. Gamledoktoren var ikke snaksom, og Peder vidste det nytted ikke spørge ham ligefrem om sygdommen. Men Peter kunde snakke med storfolket; han spurgte, om doktoren kom til likfærds paa Kjelle? Da havde doktoren set hvast paa ham og havde sagt:

«Likfærds? Jeg har ikke tid til sligt! – saa Peder trodde da, han havde faat lurt det ud af ham.

Han kunde da ikke tro andet end at Ivar Kjelle vilde gjøre stort gravøl. Vel hørte ikke Tore Solfeng og Marit til storfolket, var ikke stort bedre end en husmand. Men til ætten hørte de nu, og de var da føderaadsfolk paa Kjelle paa en maade, og det var skik og brug at føderaadsfolket skulde ha stor likfærd, selv om de var udenfor ætten. Aa jo han trodde nok, at nu fik han stort gravøl igjen.

Bare han nu ikke havde glemt af alt, som det skulde være, nu det var saa længe siden. Det var dette Peder tænkte paa, da han [76] leied Rauen ind i stalden, han prøvde om han hugsed hvad bjoeren skulde sige. Han havde netop i tankerne været paa Bø, og var kommet til Skagamo, da Sølve hørte ham.

Det slog med engang saa underlig ned i Sølve; især dette med «grav og sidste hvilested». Han forstod ikke rigtigt, men det kom ligesom en klump i halsen hans.

Han piltet stiltfærdig og fattigslig ud af nautgarden og gik op paa kammerset til bedstemor.

Bedstefar og Berit Kjelle var der, Berit holdt paa at stille med noget ved sengen. De saa saa langt og underlig paa ham begge to, da han kom ind, at han blev staaende stiltfærdig ved døren.

Bedstemor laa i sengen; saa rød i kinderne som han aldrig kunde hugse han havde set hende, med store blanke øjne og famled med hænderne urolig udover

skindfælden. Og hun snakked:

«Shut! Shut! stygge sjora», sa hun, «stygge, stygge sjora!»

[77] «Nei, hvad er det hun siger nu lel», sa Berit, og saa la hun til ligesom forklarende bortover mod Sølve:

«Hun er ikke rigtig vaaken bedstemor, skal jeg si dig. Men hun vil vist gjerne se dig; du faar komme hid til sengen.»

Sølve kom stilt fremtil og blev staaende og se paa bedstemor.

«Shut! stygge sjora», sa hun endnu, hytted fra sig med hænderne og saa op paa væggen, – «stygge, stygge sjora!»

Berit bøied sig ned til hende og sa høit og ligesom overtalende:

«Her er Sølve, bedstemor, som vil se til dig. Bedstemor hugser da vel gutten sin han Sølve?»

Bedstemor snudde sig

«Han Sølve?» Det saa ud som hun tænkte sig om. Saa saa hun lige paa ham og smilte, men saa underlig fremmed:

«Jovist hugser jeg vel han Sølve. Han var saa stor og lys, sidst jeg saa ham, og solen dansed, solen dansed, den.»

[78] Da flytted Berit¹³ paa sig og stilte sig slig, at hun blev staaende mellem ham og sengen:

«Nei, nu vil vist bedstemor sove», sa hun. «Du faar gaa du, Sølve, vi skal nok rope paa dig, strax hun vaagner, – hun vil nok gjerne se dig.»

Sølve gik ud igjen ligesaa stilt, som han var kommen. De var saa underlige allesammen. Han forstod ikke rigtig, men han syntes med engang alting var blit saa tomt og trøstesløst, som om det aldrig kunde bli rigtig igjen!

Han gik og gjemte sig vel bortunder en af burene. Da kjendte han at han tog til at græde, ganske stille.

Der blev Sølve siddende hele resten af dagen. Ingen havde faldt paa at savne ham, selv da han ikke kom ind til kvældsværd, for de i stuen trodde han var oppaa

kammerset og de i kammerset, at han var i stuen.

Sent om kvælden kom nogen og ropte [79] paa ham. Han kom frem. Det var bud fra kammerset, at nu var bedstemor vaagen og vented paa ham. Han gik stille op igjen. Bedstemor laa og saa mod døren; som om hun vented, han saa at hun smilte, strax hun saa ham. Nu var det ligesom ikke saa underligt. Han gik bort til sengen, og sa ganske stille:

«Er du svært laak, bedstemor?»

Hun strøg mat nedover den vesle haanden hans, og sa lavt og langsomt:

«Nei, Sølve, nu skal du tro, at bedstemor faar det saa godt, som hun aldrig har haft det før. Og» – hun strøg ogsaa bort paa haanden til Berit Kjelle, som sat ved sengen – «jeg vilde gjerne si dig, at du ikke skal glemme, at det er Berit Kjelle, som har gjort mig glad idag. Og» – hun rørte igjen sagte ved haanden hans – «nu skal du gaa og lægge dig til at søve. Følg ham du, Tore». Saa tog hun lidt fastere om haanden hans:

«Velsigne dig», sa hun.

*

[80] Morgenen efter var det Berit Kjelle selv som vækked ham. Hun satte sig paa sengkanten og strøg ham paa panden:

«Ja Sølve», sa hun langsomt. «Nu skal jeg hilse dig fra bedstemor og sige at herefter faar du ta tiltakke med mig som bedstemor.»

Det skjønnte Sølve med engang. Han sa ikke noget. Tog heller ikke til at græde. Men den lille haanden hans kom uvilkaarlig frem fra skindfælden og fik varlig fat i hendes.

Gravøl

Det var ikke frit for, at Peder Kværnhuset indvendig var lidt mer glad end passende kunde være ved slig anledning, da han tidlig om morgenen fik vide, at Marit Solfeng var død ud paa morgensiden, og ialfald mer end det paa nogen maade gik an at vise; men han var ikke den, som gjorde noget upassende Peder, og ved slige leiligheder havde han et ypperligt middel til at skjule sig; han tog bare paa sig kjøgemesterminen. Da blev han sid og fast sammenkneben i mundvigerne, steg varligere og rankere med korte skridt, kræmte og saa sig om, indtil alle lytted, før han begyndte at tale, sikkert og roligt som den der vidste alt, og ansigtet blev paa engang værdigt og blidt, [82] som hos den der kjender og ser overbærende paa tingene, og kan være færdig til mildt alvor, men ogsaa til en liden passende skjemt.

Han havde allerede minen paa da han kom ind til det store føredugurdsbordet paa Kjelle. Der sat de allesammen, baade husmændene, tjenestegutten og jenterne og Ivar Kjelle selv, og det var meget stillere end sædvanligt, de fleste havde netop faat vide om dødsfaldet.

«Det gik rigtig uventet fort med hende Marit», sa en af tjenestejenterne og sukked. Det kunde kanske synes saa, mente Peder, men han havde nu tænkt sit han, strax han saa hende den dagen oppe i Solfeng, og igaar havde han vist det bestemt. Han havde, – ja ikke spurgt lige ud for det nytted ikke – men han havde faat det ud af gamledoktoren selv, da han skydsed ham.

Idetsamme kom Sølve og Berit ind, hun havde været med ham oppe paa kammerset for at han skulde faa se bedstemor. Han [83] var saa liden og fattigslig og kunde ligesom ikke fæste øjnene paa noget, de vilde ned i gulvet, da han kjendte, at alle saa paa ham, og en af jenterne sa uvilkaarlig: Aa stakkars liden! Det blev aldeles stille igjen. Saa kræmte Peder. Nu fik det komme, det han sad og brændte med:

«Ikke græd, du Sølve, men syn dig som en kar. Nu skal du bare tænke paa, at vi skal hædre bedstemor, vi skal gjøre stort gravøl efter hende.»

Han saa bort paa Ivar Kjelle, han vilde, han skulde høre, at de ventede det og han syntes han havde faat til dette næsten lige saa godt som det med gamledoktoren.

Det var det han havde saa brændende hug til at faa vide, Peder Kværnhuset, om der skulde bli stort gravøl paa Kjelle. Han vidste nok at der blev, og at han i alle tilfælde blev bjoer og kjøgemester, men der var forskjel. Han syntes rigtig Ivar Kjelle kunde gjøre det som det sømmet sig, for hun var nu ligesom føderaadskjærringen hans og hørte [84] paa en maade til ætten ogsaa; og det var noget ganske andet at være kjøgemester i et gravøl, hvor de kom fra storgaardene. Og saa var der en ting til, noget særskilt, ualmindeligt, han ventede. Han kom vist ikke til at bli bare bjoer og kjøgemester den gang. Skolemesteren var borte vidste han, – skulde bli borte i tre uger endnu –; saa længe kunde de ikke vente, og saa var der ingen anden end han til at synge ud liget, og det kunde han; han havde tone kanske ligesaa god som selve skolemesteren; og han havde gjort det før, om det ikke netop havde været i noget storgravøl eller paa Kjelle. Og kanske han vilde gjøre tale ogsaa; det havde han nok aldrig gjort før, men han kjendte paa sig, at han kunde. Jo, han maatte ha greie paa dette, snarest muligt. Det blev saa urimelig meget at gjøre og tænke paa, hvis der skulde være storgravøl.

Da de andre karerne drog bort i jorderne efter føredugurden, blev da ogsaa Peder igjen i tunet, gav sig noget at gjøre borte ved [85] stalddøren. Han kunde ikke tænke andet end at Ivar Kjelle havde noget at raadføre sig med ham om nu. Men han kom ikke.

Sølv var ogsaa kommet ud igjen og gik bort imod Peder og blev staaende og se paa ham; han havde faat slig interesse for Peder siden det igaar, og siden det han sagde inde ved bordet.

Peder lagde ogsaa mer mærke til Sølv nu, han var en som vedkom gravøllet. Der havde han kanske en han kunde sætte paa Ivar Kjelle og faa vide noget! Slige kunde plumpe ud med det de vilde vide, saa en blev nødt til at svare. Men før Peder kom sig til at si noget, plumped Sølv ud med noget han mindst havde ventet:

«Var det til gravøllet efter bedstemor, du bad Skagamofolket igaar?»

Peder saa sig hastig omkring. Saa sandelig trodde han ikke gutten havde hørt ham – han fik læmpe det saa godt han kunde:

«Hysh gut, ti stille med det saa skal jeg lære dig op til kjøgemester.» Og saa kom [86] det i en ganske anden tone: «Saa du gaar og tænker paa gravøllet, du Sølv? Ja,

det er rimelig det, at du vil vide, om det skal være sligt storgravøl, at Skagamofolket skal bli bedt. Og neimen om det er værd du gaar og grubler paa det lel; naar du saa endelig vil det, saa skal jeg strax følge dig til Ivar Kjelle, saa vi faar vide det. Bare kom og bli med mig du!»

Sølvé vidste slet ikke, at han havde sagt noget sligt, men det maatte vel være saa lel naar Peder sa det. Men endda mer forundret blev han paa veien, da Peder sagde:

«Og saa vil du lære at bli kjøgemester, siger du? Ja, det skal der hoved til, kan du tro, men ellers saa tænker jeg nok du kunde lære.»

Dette vidste nu Sølvé aldeles sikkert, at han ikke havde sagt; men de var vist slige her nedi bygden; de la saa meget i ens ord, som en slet ikke havde tænkt.

De kom bort til Ivar Kjelle. Han stod og læned sig paa armene udover svalgangen. Peder slog an en lystig tone:

[87] «Her kommer jeg med en kar, som endelig vil vide, hvordan det skal være med gravøllet,» sa Peder. «Jeg slap ham ikke, før jeg maatte følge ham», sa han.

«Nei, det var da rigtig for galt, at du skulde ha bryderi med sligt,» sa Ivar, «han kunde da vel kommet selv.»

«Han vilde endelig, og saa syntes jeg, jeg fik føie ham idag. Han vil lære at bli kjøgemester siger han.»

Sølvé stod lidt skamfuld, dette havde han ret aldrig hverken sagt eller tænkt. Han saa op paa Ivar Kjelle, hvad han maatte synes om ham. Men det saa slet ikke ud som han syntes det var noget rart af *ham*; han syntes snarere det lurte noget i øjekroken hans, da han saa paa Peder. De havde nu ogsaa saa mange miner her nedi bygden, som en ikke kunde bli klog paa; en kunde aldrig rigtig vide om de mente hvad de sagde. Men det var kanske ikke saa, for han hørtes ganske alvorlig ud, da han sa:

«Ja, gravøllet hadde jeg nu tænkt at spørge [88] dig om da, Peder. Det er du som bedst ved hvordan det høver sig.»

«Ja, du ved, jeg har været med, saa jeg skulde jo vide det», sa Peder.

«Jeg havde nu haft mest hug paa at gjøre *stort* gravøl jeg», sa Ivar, «men det ved jeg jo du ikke synes.»

«Synes ikke jeg?» sa Peder.

«Nei, du tænker vel som saa, at de kanske vil synes i bygden, at det er rart, og det kan du ha ret i.»

«Rart? Rart?» sa Peder forarget. «Hun var da føderaadskjærringen din, ved jeg; og jeg har aldrig hørt at nogen her i bygden har gjort ringere gravøl efter føderaadsfolkene end efter sjølvfolkene! Og saa hører da han Tore til ætten!»

«Ja, du ved det; men saa synes du vel ikke du har stunder heller. Det blev jo dig, det kom til at hvile paa, det meste.»

«Sligt faar en ta sig stunder til», sa Peder; «det er ikke oftere det hænder.»

[89] «Du mener kanske som jeg da, at vi skal gjøre stort gravøl ligevel?»

«Jeg mener vi skal ikke gjøre noget vi har skam af paa Kjelle.»

«Nei, dette var rigtig gjilt», sa Ivar. «Og jeg som trodde, du ikke var noget for store lag. Men nu faar du ogsaa ligesaagodt ta paa dig det hele da, saa ved jeg at jeg faar det gjort som det skal være.»

Peder Kværnhuset voxte, der han stod. Dette var enda mer end han havde ventet.

«Ja», sa han, «det skal jeg. Og nu skal det bli gravøl, som skal spørges. Jeg tænker vi gjør det ligesaa stort som efter han Aamund, far din.»

«Ja», sa Ivar, og nu saa han lønsk paa Sølve, «mindre kan vel heller ikke gjøre det. For vi faar nu hugse paa, at hun var bedstemor til selve tunkallen paa Kjelle.»

Saaledes blev det bestemt, at der skulde være stort gravøl efter bedstemor.

*

[90] Det gik paa Kjelle som det altid gaar paa landet, det blir ligesom ikke større tid for de nærmeste til at sørge og gruble over det de har mistet. Der blir saa meget andet som tar tankerne; der skal lages til fest og den skal arte sig mere som mindefest til den dødes hæder end som egentlig sørgefest; alt som forsømmes, som ikke gaar efter skik og brug, blir til mindre hæder for den døde, og derfor blir der saa rundelig meget at gjøre og passe paa. Alt paa en hel gaard kommer i et andet gjænge, noget over det hverdagslige, ja det smitter videre over hele grænden, der hvor man kan vente at bli buden, og maa begynde at tænke paa sending.

Det vared da heller ikke langt ud paa dagen før Sølve var over det værste, han syntes mest han var i en slags helgestemning, samtidig med at han havde saa meget at ta vare. Ja, selv Tore, som havde været nedtrykt baade for branden, og fordi Marit havde været syg, retted sig ogsaa op og kvikned til. Der fulgte saa meget med, som [91] han maatte ta mærker af, som kunde komme til at bety noget. Der var nu strax katten; den var kommet efter fra Solfeng dagen efter og havde lagt sig ved fodenden i Marits seng, og der havde den ligget, ikke været til at flytte; men strax hun var død vilde den ud, og da havde han set at den for opgjennem enget mod Skagamobrækkerne, saa halen stod efter den; den gik nok hjem til Solfeng. Aa ja, kom Marit til at vise sig igjen nogensteds saa blev det nok der, det synte katten. Og saa var der saa meget andet han maatte passe paa blev rigtig gjort, en kunde aldrig være forsigtig nok med sligt. Der skulde ligge salmebog under Marits hovedgjærde, og det maatte være en storstilet en; saa blev det at faa fat i den. Og der skulde ligge en skilling paa hendes bryst, men det skulde være en kobberskilling og en af de gamle, – saa var det at finde den. Saa var det Peder Kværnhuset, som maatte raadføre sig med ham, baade om det ene og det andet ved gravølet, og de passed ligesom [92] saa godt sammen de to, de havde saa nogenlunde de samme meninger baade om det som passed sig, og om hvad de forskjellige mærker betydede. Da det led ud paa dagen var han saa virksom og snaksom, som Sølve ikke kunde hugse han havde set ham. Og da steg han og Peder Kværnhuset side om side op i bredkjærren med selve Rauen for og kørte ud af tungrinden. De maatte skynde sig til presten og faa bedstemor «slettet ud af kirkebogen». For stort gravøl det tar tid, og det vidste de da begge, at en ikke skal begynde at stille til gravøls, før den døde er «slettet ud af kirkebogen».

Og det blev ikke tid til at gruble senere heller, det blev en travel uge paa Kjelle. Peder Kværnhuset vilde ha et helt naut til slagt, og han vilde ha brygget af en tønne malt og ikke saa liden brændevinsdunk heller, – han vilde be hele grænden og dertil de nærmeste af skyldfolket ude i nabobygden, folkene paa Kruke, Snaghol og Loftsmo slig som da Aamund for i jorden. Og saa blev der [93] brygget og bagt, kogt og stegt, vasket og skuret og Peder Kværnhuset gik rundt paa gaardene i hele grænden og bad dem komme og ledsage Marit Rasmusdatter til hendes «grav og sidste hvilested» og siden «ta tiltakke med hvad husets leilighed kunde formaa» paa Kjelle.

*

Solen skinned varmt ned i tunet paa Kjelle. Luften stod og dirred mellem de brune huse, og der kjendtes en stærk duft som fra skog. Der var spigret granbusker baade

paa tungrinden og paa svalstolperne og hele veien imellem var det strøet med frisk granbar. Inde i sommerstuen var gulvet hvidskuret og strøet med ener. Det store langbordet var dækket med hvid dug og meget mad, store smørøskjer og brede brødbaater – en kunde se det var ikke for ingenting at madklokken sa «smør og kaku» paa Kjelle. Lige ved døren stod et lidet skjænkebord med to glas, brændevinskaraffel og biteti. Fra vinduet kom et mat og gult sollys [94] ind over bordet, dæmpet af de gamle grønne ruder. Døren stod oppe paa vid væg og derfra flommed det uhindret ind over det hvidskurede gulv, og der midt i solstrimen lige ude i døren stod Peder Kværnhuset for at ta imod gjeesterne.

Sølv stod ude i svalen og saa nedover tunet, derfra kunde han se helt igjennem sprinklerne i tungrinden.

Nu tog de til at komme. De kom i en flok for sig fra hver gaard, passed paa ikke at komme sammen eller samtidig, men med passende mellemrum, saa der blev tid til at tage imod. Kvindfolkene var sortklædt og i hvidt skaut; de gamle kjærringer fra storgaardene havde strimmelluer, silkeluer med hvid, pibet krus foran rundt ansigtet; karerne var i helgeklæder. De gik saa uendelig langsomt. Ved tungrinden blev der en stands, en som bare havde været med at bære sendingen, snudde og gik sin vei. Saa aabned de tungrinden, langsomt og stille og kom op over tunet; hvert følge havde en stor flad kurv [95] med hvidt klæde over, sendingen og et stort stadselig malet grødspand. Nede i tunet mødte reikjærringerne, det var lidt ældre jenter fra bygden, som udtrykkelig var bedt til det, det var en ære. De kom for at ta imod senderne, det var dem som skulde staa for beværtningen. De tog imod og takked og sagde at dette var nu saa rent for meget, og fik til svar, at det var det nu slet ikke, det var bare noget smaatteri; og saa blev der sagt, at de fik være saa god at gaa ind.

Det tog tid at komme op trappen og ind i svalen, men der stod Peder Kværnhuset, ønsked dem velkommen, og bad dem være saa god at komme og faa skjænk. De skulde nu ikke ha, men naar han havde nødet dem en stund, saa nipped de endelig til glasset og vilde saa sætte det fra sig. Men det fik de ikke, Peder Kværnhuset vidste, hvad der skulde til. Saa gik de hen og satte sig paa bænkene eller blev staaende i hjørnerne, saa afsides som de kunde komme.

[96] Det tog lang tid, vist en times tid, før de alle var komne.

Der skulde spises dugurd før de drog til kirken, og nu kom det hvor det kneb for reikjærringerne. Bordet var nok dækket, men nu skulde grødspandene stilles frem. Og det var ikke let, saa de ikke fornærmed grøden til nogen; det var pladsen det

kom an paa. Det kunde endda gaa an nedover bordet, der var det ikke saa nøie, og spandene pleied de at flytte om hverandre, mens de spiste, saa alle skulde faa smage alles grød, men at komme øverst fra først af var en stor udmærkelse. Nu var det selvsagt at spandene fra Bø og Skagamo skulde staa øverst, men hvilket skude komme først. Havde de endda hugset hvordan det var i Aamunds gravøl, saa kunde de gjort omvendt nu; men det var saa længe siden at ingen hugset det, uden kanske Bøkjærringen og Skagamokjærringen selv, men dem gik det ikke an at spørge. Endelig vaaget en af reikjærringerne sig til [97] at sætte Bøspandet øverst – Bø var nu endnu større gaard end Skagamo da.

Da reiste Bøkjærringen sig, gik bort til bordet og bytted spandene.

«Nei jamen skal Skagamogrøden staa foran min lel», sa hun, «det ved jeg den fortjener» – nu havde hun ligesom faat æren lel.

Da hvisked de lidt sammen kvindfolkene bortover bænkene – dette syntes de var mageløst gjort af Bøkjærringen.

Peder Kværnhuset traadte frem paa gulvet og sa:

«Ja, saa faar dere værсаagod og sætte dere bortaat og faa spise» – han var saa fin, at han ikke sa mad idag.

Der maatte igjen megen nøden til, ingen vilde gaa først. Men nu tog Skagamokjærringen sin mon igjen, Bøkjærringen skulde sidde øverst.

Da de havde sat sig blev det ganske stille, og Peder Kværnhuset læste bordbøn der han stod.

De fleste maatte reise sig, da de begyndte [98] at lange til grøden, spandene stod i række midt paa gulvet. Alt i et gik reikjærringerne omkring og flytted paa spandene, saa alle skulde faa smage paa alle og Peder gik langs bordet med sine to glas i haanden og skjænkte. Han skjænkte i et, mens det andet blev drukket, derfor kunde han bruge to. Det blev næsten ikke snakket ved bordet, og det tog ikke saa lang tid. Lidt efter lidt lagde de skeene ned, den sidste raskere end de andre, da han saa han holdt paa alene.

«Ja, er dere forsynte, saa skal vi takke gud for maden. Velbekomme!» Det var igjen Peder Kværnhuset som var paafærde.

De reiste sig. Der blev fort tat af bordet og det lille skjænkebord blev flyttet ud. Fire lange karer gik hen til døren, der blev de staaende. To krakker blev sat mit paa gulvet. Da gik de langsomt ud. Lidt efter kom de ind med kisten, satte den paa krakkerne og løfted laaget af.

Der laa bedstemor, helt klædt i hvidt! Det var ganske stille. Bare en og anden [99] af kvindfolkene hvasket. «Saa pen! «Akurat som en skulde se hende!»

Imidlertid havde Peder Kværnhuset faat brillerne paa, – de sad saa besynderlig langt ude paa næsen, – og salmebog i haanden. Nu var det han skulde gjøre det han aldrig havde gjort før.

Han traadte hen til enden af kisten med tommelfingeren inde i salmebogen. Han kræmte. Alle saa paa ham. Saa tog han til:

«Ungdommen er ikke alderdommen lig –» han blev saa underlig, han syntes ligesom han ikke kjendte sin egen stemme – «Vi springer ud ligervis som en knop og falder om ligervis som et morkent træ. Og – og –» – han havde tænkt ud meget mer, men skulde en ha set slig, han var ikke istand til at komme paa det, – han fik ta slutningen: «– og du Marit Rasmusdatter har med ære fuldendt dette løb, og derfor ville vi nu synge dig ud af dette hus og til din grav og sidste hvilested.»

[100] Han retted paa brillerne, løfted salmebogen og klæmte i at synge.

Under verset lagde de laaget paa kisten og skrued det til.

Sølve syntes det var saa underlig idetsamme, da han ikke saa ansigtet til bedstemor, da hun ligesom ikke skulde være med længer, og han kjendte igjen klumpen i halsen; men han kom til at hugse paa det, som Berit Kjelle havde sagt til ham idag tidlig, at naar han ikke vidste, hvad han skulde gjøre eller sige, saa skulde han gjøre som de andre. Han saa sig omkring, ingen græd, han tvang sig.

Da verset var færdig sa Peder:

«Og nu ville vi læse et fadervor.»

Han begyndte; men om det nu var fordi han var kommet ud af talen eller noget andet, han kunde ikke begribe det, – da han kom midt udi kom han rent ud af det ogsaa. Det for fortere end et blink gjennem hans hoved at dette gik dog ikke an, at de skulde tro, at han ikke kunde fadervor. Han [101] standsed pludselig, saa skjævt omkring sig over brillerne og sa fort:

«Ja, det er ikke værd jeg læser mer af det, dere kan det før – det blir rent for sent for os.» Han gik fort og stilled sig foran kisten, tog til at synge igjen. Kisten blev løftet og saa gik han foran og sang den ud af huset. Verset varte endnu længe efter at den var sat paa slæden, – han sang ikke fort Peder Kværnhuset.

Saa satte toget sig i bevægelse, langsomt, efter takten af et nyt vers af Peder, han skulde ogsaa synge hende ud af tungrinden

Først kjørte bedstefar og Ivar Kjelle i bredkjærre, saa kom Peder som gik og sang, saa en slæde med kisten og Rauen foran, saa en anden bredkjærre med Sølve og Berit Kjelle – det var første gang han kjørte storkar i bredkjærre, og saa alle de andre. De som skulde være hjemme stod paa trappen og tællend hestene, og syntes det var et stort gravøl. Sølve passed vel paa idetsamme Rauen gik gjennem tungrinden, om den saa [102] sig tilbage, det skulde bety, at nogen fler var feig paa Kjelle. Bedstefar havde bedt ham gjøre det, fordi han selv var foran og ikke kunde. Men Rauen gjorde ikke det.

Det gik langsomt fremover veien, paa fremveien kjører en kun i skridt. For hver gang de kom forbi, hvor der bodde folk, steg Peder, som ellers sad hos kjørekarren paa kisten, af og stemte i et vers.

Endelig var de ved kirkeporten og klokkerne tog til at ringe. Sølve greb sig i at tænke paa hvad de sa, men kunde ikke faa noget ud af det. Peder stilled sig igjen foran kisten, den blev løftet og han stemte i et nyt vers. Det varte længe efter at de var kommet bort til graven, saa de blev staaende og holde kisten, og præsten, som var der, saa vist paa ham. Kisten blev sænket ned. Præsten holdt en liden tale og saa kasted de graven over bedstemor til.

Hjemover gik det fortere, men nu maatte Sølve sidde bagpaa et andet steds, præsten [103] skulde ha plads i bredkjærren, han skulde være med til middags paa Kjelle.

Hjemme blev de ønsket velkommen hjem fra kirken, og straks bedt tilbords – reikjærringerne følger aldrig med til kirken, men blir hjemme og steller istand. I førstningen var det ogsaa nu nogen nøden, men det gik fortere, de vidste jo sine pladse, og ikke kunde der være tvil om hvem skulde sidde øverst, det skulde præsten.

Og de spiste og drak og eftersom Peder Kværnhuset fylgte ølkrusene blev der mere tale og dæmpet lystighed. Og de gik fra bordet, og de spiste og drak til aften igjen.

Og hele tiden gik præsten om iblandt dem og var saa gemenslig og hyggelig; han sa til Peder Kværnhuset, at i ham var der vist gaaet en stor klokke tabt; han havde hørt ved graven at han havde slig stærk og langvarig røst. Det var et ord som blev husket. Og da han kom til Sølvø og spurgte hvad han var for en kar, blev der ogsaa sagt et ^[104] ord som blev husket. Sølvø svarte først, som han havde lært:

«Jeg heder Sølvø, og det var bedstemor min, som for i jorden idag». Men saa hugsed han at han skulde sige som andre sa og saa la han til:

«Og jeg er tunkallen paa Kjelle».

De tured gravøl i tre dage paa Kjelle. Og alle kunde ikke nok rose, hvad det var for et hyggeligt og triveligt gravøl.

Peder Kværnhuset var tilfreds med sig selv. Han fik vist aldrig vide, at der siden i bygden har været det ordtak, naar det er noget, en ikke kan komme paa:

«Det er ikke værd jeg læser mer af det, dere kan det før, sa Per Kværnhuset, kom ud af fadervor.»

Kvindfolkball og nautsvein

Det er en søndag eftermiddag ude paa sommeren. Solen er ved sin nedgang og sender et rødt varmt lys over dal og tun. Luften er fyldt av sød duft fra kløveren og engplanterne nede paa jorderne, blandet med en fin krydret af birkeløv og hæg, og af og til paa en ganske svag luftning kommer der en endda finere og skarpere, som et øjeblik vinder over dem alle, duften af timian og kung oppe fra brækkerne og fra uren under Skagamohammeren, det er der de holder til disse mest solkjære og varmekjære.

Mellem de tætte huse paa Kjelle gaar der en skjærende, sagende, hvæsende lyd i stigning og fald, den forstærkes ved ekkoet fra [106] de mange vægge, det formelig skjærer i tænderne og gjør ondt i ørene. Men det er en hyggelig lyd alligevel, en som hører sommeren til. Det er karerne som holder paa at slipe op de nye ljaerne sine; der har været bud oppe hos husmændene at imorgen skal de hugge i med slaatten. Og saa er de kommet ned – de har nok slipestene hjemme, men de er for smaa, duger ikke til at slipe op nye ljaer.

Det gir en anden lyd naar en sliper ljaer, end naar en sliper øx eller kniv, og der følger ligesom noget forskjelligt med dem; med kniven følger høst, det blinker i issvul, dufter af slagting og julestel; med øxen følger vinter, en hører rappe fine lyd af hug, fjernt borte fra, ser sne ruse ned af høie graner over bøiede rygge og nakker, kjender susen og duften af stor skog; men med ljaen følger sommerstemningen; en ser formelig de blaalige blink af dens eg, naar den skjærer igjennem engen, hører den underlige sjogs af græsset naar det falder, og kjender en [107] duft som af nyslaet hø; en maa standse og lytte og gaa nærmere.

De store slipestenskrakkerne paa Kjelle stod nedenfor den ene burvæggen, den med madklokken paa taget, og deromkring var de samlet alle som paa gaarden var. Der var fem husmænd, tjenestegutten og en leigekar, som skulde være der i slaataannen, Ivar Kjelle selv og Tore og Sølve. De var alle i hvide skjorteærmer, og de som ikke holdt paa at slipe, hang paa slipestenskrakkerne eller sad paa bolken under buret. Der stod ogsaa tre jenter og Berit Kjelle selv; de tog sig ud river, som stod i rad og række langs burvæggen, – Tore havde haft arbeide i fjorten dage med

at tinde og stelle dem, – og hver skulde have sin; det gjaldt at faa den som var lettest og stærkest og passelig romtindet. Berit Kjelles egen rive stod der ogsaa finbygget og slank. De tog rakerhandskerne paa, halvhandsker med skind indi haandfladen for at skaftet skulde glide let, og prøvde riverne i lange drag bortover tunet, hvordan [108] de faldt i haanden og hvordan de laa til marken, og om den gav den rigtige, rappe sjogs naar de trak dem til sig og ikke skrangled i tinderne. De maatte ogsaa prøve Berits. Jamen faldt den mærjelig fint i haanden og skaftet var saa glat at det gled, saa en næsten ikke kjendte det. Den som kunde ha en slig! Men den var nu ikke noget større at ta i med, *de* vilde komme til at brække skaftet første dagen; den var da der ogsaa mest for et syns skyld, sjølkjærringen var bare med en og anden smaastund i høiingen, naar det bare var finraking, og ikke leitet farligt paa riven. Og de saa langt udover, fjernt, tænkte vel paa, om de engang skulde bli sjølkjærring og ha den fineste riven.

Karerne drev paa at slipe og se paa og taxere og sammenligne de nye ljaerne. En kan aldrig faa ljaerne gode nok! De havde faat dem mangesteds fra, fra forskjellige steder, og havde forskjellig tro om dem og forskjelligt haab til dem. Ivar selv havde nu ljaen [109] fra forrige aar, som havde staat sin prøve; han havde bare en ny, rigtig en ljaunge, som han havde skaffet sig bare for moro skyld; han havde kjøbt den af en nautkar vesterfra bygderne, som havde været der og kjøbt fé ivaar. Den var liden og saa smal saa det ikke kunde være noget at ha i hænderne og gaa skaar med, men han kunde jo prøve den borti stenurene og ulændet. De havde ord for at være gode smede derborte, især i egredskab og naudende fin skap maatte en si det var paa den om den var liden; den skulde ta finntaatten, om der ikke fandtes ljaadugg, havde karen sagt; men det var nu vel ikke rimeligt og han satte ikke større lid til den. Peder Kværnhuset havde faat sin af en omstreifer, – det var kar som kunde snakke for sig, gut, og saa svart baade i haar og i ansigt at det rigtig glóste ind i øjnene paa ham; han havde selv gjort den, og han hærdet den i smedjen paa Bø saa Peder selv saa paa, baade i sildelake og i nordrindendes vatten, – men saa ved du [110] den var dyr ogsaa, la Peder til, jeg maatte gi en mark uld og et sauskind for den. Han Rasmus Raskebakken, den af husmændene, som egentlig var slaatkaren, og *altid* fik ljaen til at bide, han havde nu bare kjøbt sin paa markedet i vinter i en skrapbutik, saa det var ikke ventelig der var noget ved den, mente han, men en fik gnage med det en havde. Alle havde de noget at berette om hvor de havde faat dem fra, og hvad de tænkte om dem.

Det var formelig spending, naar en ny skulde prøves. Først blev der slipt eg bare paa et lidet stykke midt i skaarbogen, det er skaarbogen det kommer an paa. Saa kom tollekniven ud af sliren, og tolleknivbakken blev sat mod eggen. Bøied eggen

sig i en krøl, saa var den for blød, da kunde en ligesaa gjerne kaste den med engang; at gaa og stampe med en ljaa som eggen ikke stod i, det var som at vade i erterris, en kom ikke af flekken! Brast eggen mod tollekniven, da var den for haard; men det var der raad [111] med; blev skarene ganske smaa, saa kunde en bare slipe den paa tør sten, men var de større, saa fik en lene den paa et gloende jern! – og der laa da ogsaa et jern færdigt ind i peisen. Men stod eggen, naar en satte jern imod, da var den framifraa, da kunde der være haab om, at en havde faat en finntaatljaa. Og det var sjelden, for fintaatten var saa seig, at der mest ikke bed egredskab paa den.

Ljaaungen der vestfra blev prøvet først. Jo sandelig stod ikke eggen, lel; jo den saa ud til at bli kvas som en eiterorm, saa liden den var! han havde nok ikke bare skrydt, karen! Saa skulde Peder Kværnhuset til. Aa føi da, eggen bøied sig som en osteskorpe, endda den var hærdet i nordrindende vatten! Alle maatte hen og se. Han havde tat det letvindt den smeden, der fandtes ikke staa i eggen! Den blev slængt bort, Peder Kværnhuset maatte faa laane en af Ivars gamle saalænge.

De blev alle efterhaanden prøvet, og det [112] gloende jern blev baaret ud og tat i brug, de fleste var lidt for haarde, – det er det tryggeste for smeden; for er de for bløde, er han pligtig til at ta dem igjen! Da blev eggen ført langsomt efter jernet – det var gjerne Rasmus Raskebakken som gjorde det, naar det var nogen som vilde være ved, at han ikke rigtig var selvhjulpen i dette, og da stod den ogsaa for knivbakken.

Saa blev ljaanen bundet til orvet, surret fast med en lang, seig rodtaag af silje eller pil, og der blev maalt paa burvæggen at den «stod passelig over», saa spidsen ikke kom til at vende indover mod slaatkarens fødder; den maatte staa slig, at kraften kom midt i skaarbogen! Derpaa blev den sat i laftet og bøiet, saa den laa passelig til jorden, ikke gnog nedi torven og ikke tygged bare oppe i græstopperne. Og saa blev den endelig slipt op og hængt bort paa træpinder i burvæggen; nu var den færdig til at tages i brug imorgen tidlig. Og hver var glad i sin; somme tog dem ned igjen, saa paa og [113] prøvde dem endnu engang, den var nu deres egen, en god kammerat, som de skulde være sammen med hele sommeren, som maatte passes og stelles, da den kunde ha sine luner – ljaanen og karen hører sammen, – en kan kjende paa ljaanen, hvad karen er.

Sølv havde staat og set paa alt dette, som han var udenfor. Han kjendte i sig – og det var første gang – en saadan lyst til at voxte og bli kar han ogsaa, faa noget at gjøre. Den ljaaungen til Ivar Kjelle syntes han var naudende vakker, men han

vidste jo, han var for liden endnu, det var ikke at tænke paa sligt. Men det var harmeligt at være udenfor alt, ligesom at være tilovers!

Bedstefar saa nok, at han stod og tænkte paa noget, for han sa:

«Det blev ikke nogen ljaa til han Sølve dennegang.»

«Nei», sa Ivar Kjelle, «han Sølve faar nu ligesom være husbondskar, og drive paa de andre, han, isommer. Saa slipper jeg lidt af hugsotten ogsaa», sa han.

[114] «Aa nei», sa Berit, «han Sølve skal du ret slippe at faa isommer. Han skal være min kar han. Jeg maa da ha kar hjemme i tunet jeg ogsaa, naar alle er borti engene.»

«Det spørgs, om han Sølve vil finde sig i at være bare kvindfolkball, naar han kan faa bli husbondskar», sa tjenestegutten.

«Det maa han, dersom han nogengang skal bli fuld kar», sa Rasmus Raskebakken. «Først kvindfolkball, saa nautsvein og saa fuld kar», sa han, «det er den veien vi alle har gaat.»

«Ja, og den veien skal ogsaa han Sølve gaa», sa Berit. «Og kvindfolkballen er ikke den en har mindst brug for; jeg har sandelig saa god brug for en slig kar baade til at jage kal vene og hjemmekjørene tilskogs og til at bære ind lidt ved, og gaa ærend», sa hun, «at jeg er rigtig glad for jeg har ham! Men du maa gjøre en liden, lækker rive til ham, Tore», sa hun til bedstefar.

«Det kan jeg nok», sa Tore, «men hvad skal han egentlig med rive, naar han skal gaa hjemme i tunet?»

[115] «Aa, jeg har nu tænkt at gi ham en bestilling, som jeg ikke turde betro til nogen af jer andre. Han Sølve skal bli hampefuten min, han; hampefut har jeg aldrig haft og det har jeg savnet. Du tar det vel paa dig, Sølve!»

«Ja det gjør jeg», sa Sølve, han kjendte ligesom at han voxte i klæderne, endda han ikke vidste, hvad hampefut var.

*

Sommeren skrider frem, slaatten gaar med latter og lystighed og glæde ude paa markerne og oppe i engene paa Kjelle. I tunet er det ganske tomt uden hver gang madklokken kalder dem hjem til maals; der holder bare Berit og Sølve og hønerne

til – ja ogsaa Blaasale og Kvitlin; de har nu engang sat sig for at der og ingen andensteds vil de være.

Nu kjender ikke Sølve sig tilovers og udenfor længer; han er kommet med han ogsaa, har noget at gjøre og noget at svare for.

[116] Om morgenen, naar folkene er gaat ud til slaatten og Berit skal i fjøset, kommer hun selv op paa burloftet og vækker ham. Han staar fort op, faar mad og følger hende i fjøset, gir kalvene drikke, og gaar hende tilhaande. Det kan trængs nu; de har fire hjemmekjør, siden de fik de to Solfengkjørene – de har ikke fundet det umagen værd at sende dem op paa sæteren for denne korte tid. Naar Berit har mælket, løser han kjørene, slipper kalvene ud af bingen og jager dem oppe opover raaket helt op i skaret – derfra kan han saavidt skimte i fjøstaget bort i Solfeng. Det er brat opover, og kalvene er saa lade og slemme til at stikke sig bort i smaaskogen; det gaar sent, det er ofte næsten dugurds maal før han kommer ned igjen. Da maa han bære ved, for nu skal Berit til at stelle til dugurds, og saa, ja saa skal han ringe paa madklokken, nu har han lært det. I førstningen fik han den ikke til at si rigtig, den vilde bare si smør «og – smør, smør!» [117] men nu har han lært knebet, han faar den til at rope ud «smør og kaku» baade længe og vel. Da de har faat høiet ind fra den første varme, tørre solbakke, siger Berit at han skal ta til som hampefut. Nu faar han vide hvad det er. Han skal passe og stelle med hampen fra den staar paa akeren og til han omtrent har den som skjorte paa kroppen. Og det tar to aar! Den han først faar med at gjøre, er den fra ifjor. Den blir tat ud af laaven og kjørt bort i solbakken. Der skal han brede den udover bakken, i tynde rader og ikke ugreie den, sol og vind og regn skal faa virke paa den, blege den, gjøre den faadd. Berit er selv med og syner ham og hjælper ham ogsaa lange stunder. Han skjønner det er et vigtigt arbeide, og driver paa baade sent og tidlig – det tar mange dage. Men da siger ogsaa Berit, at han har vært græpa kar, det er som hun skulde gjort det sjøl. Og der følger lykke med ham, siger hun, der kom en regnskur, idetsamme han var [118] færdig, og en regnskur er det bedste en kan faa i hampen. Siden gaar han hver dag og ser til den og breder udover igjen, der hvor vinden har rusket og gjort den ugrei.

Strax efter maa han til med den, som staar paa akeren, den som skal bredes udover og bli faadd næste sommer. Det er næsten endda artigere. Der er to slags i hampen, en som blir færdig, længe før den andre, og den maa en plukke ud. Det er det, han skal til med nu. For at naa til maa han og Berit gjøre smale gange i hampeakeren – de bruger endda en snor for at de skal bli bene – saa langt fra hinanden at de akurat kan naa hinanden med hænderne. Og saa gaar han i den ene gang og Berit i

den anden og plukker, og hampen er saa høi, at topluen bare saavidt stikker op af den smale gang. Berit er med næsten altid, naar hun har en stund; hun ved ikke selv hvordan det er, det er ligesom blit noget nyt; hun synes det er saa triveligt at gaa og smaasnakke med den gutten og ha [119] ham om sig! De er børnløse folk paa Kjelle. Og Sølve synes ogsaa det er gjilt, det er bare det, at hampen er saa haard, at en blir saarfingret, og lugter saa stærkt, at en blir ørren.

Ikke før er de færdige med dette saa er den anden faadd. Den er blit næsten hvid. Nu maa den rakes sammen igjen og kjøres ind – det var til dette Sølve skulde ha rive. Det gjør de; men saa er ogsaa den andre paa akeren moden, og saa skal den ryskes, rykkes op med roden og bindes i kjærver. Det pleier de nu at ta alle folkene til, men jamen vil ikke Berit de skal gjøre det selv ogsaa iaar, naar hun har hampefut. Det er stridt arbeide og tar mange dage, men da de er færdige, siger ogsaa Berit, at nu er de kvit denne for iaar, nu skulde karerne gjøre resten, – nu har hampefuten ikke mer at gjøre før senhøstes, naar de skal ta til at «braake».

Men det ser ikke ud som Sølve blir arbejdsløs for det. De har brug for ham allesteds. [120] En dag kommer Ivar og spur om han kan faa laane ham til at bære band, mens han drar op kornet paa staur, de skal til med skaaraannen. Ja, Berit kan nu næsten ikke undvære ham nu, der er altid saa urimelig mange folk i skaaraannen; men han faar faa ham om eftermiddagen; og saa blir det til det, at Sølve ogsaa kommer til at haandtere næsten hvert eneste kornbaand paa Kjelle. Men naar han er ude paa akeren gaar Berit og ser ret som det er ud af vinduet, om han ikke kommer.

Skaaraannen gaar sin gang og blir færdig. Men da kommer den store dag, da bølingen skal komme hjem fra sæteren. Den har Sølve ventet paa. Der skal være næsten fyrretyve naut, halvhundrede gjeter og ligesaa mange sauer, og en oxer saa stor, at den næsten ikke gaar gennem fjøsdøren! Og da kommer Sveinung, nautsveinen, gjætergutten, som han har hørt saa meget om, og som er slig kar, at han endog har set bjørn! Slig kar skal Sølve ogsaa engang bli, [121] naar han arver hans embede! Og Sølve er den, som skal være med paa alt nu ogsaa. Han er med at feie i baasene og gjøre det fint i fjøset, han skal se efter baandene, han skal hjælpe til at bære høvandler og lægge i krybberne, og han er den som er stillet paa vagt oppe i bakken, da de er ventendes, for at varsle, naar han ser bølingen komme nedover lien paa den anden side af dalen. Han er den første, som hører den dybe bjælden, idet bølingen kommer strømmende inde fra fjeldet og ned i lien, han er ved grinden ved siden af Berit, da de endelig kommer frem. Men da er der ogsaa med et en saadan mylder, en saadan brølen og rauten og brægen og mækkring,

klang af store bjælder og smaa bjælder, lyden af rop og bukhornstut, kjælen og klappen og gjenkjendelse, at det rent gaar rundt for ham; han sandser ikke noget, ikke engang at se paa Sveinung, før de endelig langt om længe har faaet dem alle ind og hver paa sin plads.

Da ser han paa Sveinung; han er saa høi [122] og rak og snakker saa underlig høit – han ved ikke det Sølve, at de kommer til at gjøre det, de som gaar alene i fjeldet en hel sommer. Nei slig kar som Sveinung, som raader med hele denne bølingen og har greie paa saa mange, det blir han nok aldrig! Han tør ikke sakke til ham! Men Sveinung ser sig om og faar øje paa ham; han har gaat saa alene, han er rent sulten efter at faa en kamerat. Han siger det blir umuligt at gjæte alene for det første nu de har faat fremmede kjør, de kommer til at stanges saa fælt. Han maa ha en med. Og saa blir det strax bestemt, at det skal være Sølve. Han blir med hver dag i de fjorten dage til loen er kommet ind og de kan slippe bølingen indpaa. I de første dage er der svære basketag, før Guldhorn har stangedes med alle og vundet paa alle, saa nær som bjældekoen; men saa blir det ro. Og han og Sveinung blir gode kamerater, Sveinung er ikke saa stor paa det, som en kunde vente af ham som er nautsvein, han fortæller saa urimelig [123] meget borte fra fjeldet, og Sølve lærer at kjende hver enkelt af buskapen, baade de store og de smaa – aa jo, han tror nok han kan bli nautsvein ligevel. Saa slipper de kreaturerne indpaa jordet og da blir det lidet at gjøre for gjæteren. Men da maa hampefuten til igjen, da skal de til at «braake».

Der kommer mange kjærringer, alle husmandskjærringerne, og hampen blir baaret bort paa badstuhjellen – badstuen staar langt bortpaa jordet fordi den er farlig for varmen – og der blir fyret i til hampen blir saa tør, at det braker i den. Braaken staar indenfor badstudøren, og der er bygget for med sagbord. Det er en lang stok med banketræer som er fæstet i den ene ende. Og saa maa Sølve ind paa hjellen, hvor det er saa stegende hedt, at sveden driver af ham, og lange til dem hamp; og saa banker de saa agnerne driver om dem som en sky, og fæster sig overalt i haar og ansigt og klæder, saa de blir seende ud rent som troldkjærringer. Og de blir tørste, Sølve maa [124] hente drikke til dem og kaalrod og alt som lædsker. Naar de har banket ud en næve hamp, holder de en fin dot stry i haanden og den vrir de sammen til en brugde, og naar de har faat tolv, binder de dem sammen til en brigding, og Sølve skal passe paa at der er tolv. Aa jo, hampefuten har da noget at gjøre! Sveinung kommer ogsaa og hjælper til, han er slet ikke for stor paa det, endda han er nautsvein!

Da de er færdige med braakingen kommer der bud fra skolemesteren og saa maa Sølve paa skolen, endda han knapt synes han kan ha stunder; men noget mer maa han jo lære endda han baade kan læse og kan aspekterne. Og da han har vært der engang, venter han altid paa skoledagen. Det er saa underlig at træffe saa mange slige som han selv, det har han aldrig gjort før. Men det underligste synes han nu er jenterne, han havde slet ikke tænkt sig dem slige; de gik bare og trippet, slog slet ikke op, saa han saa hæljernene, kanske de ikke engang havde hæljern! [125] Saa kommer sauklippingen og høstslagtningen og endelig er julen der med meget underligt stel baade i fjøs og stald og inde i stuerne, med kirkefærd og julebuk og megen anden morro, saa en ikke ved ordet af før den er over.

Saa kommer en stille tid, med de lange kvælder omkring peisen. Folkene sider i en stor halvring ude paa gulvet, karerne paa den ene side og kvindfolkene paa den anden. Paa peisen brænder stort baal. Karerne laver soplimer og sælepinder og alt andet brugeligt af træ, kvindfolkene spinder, og paa kvisthaugen ved vedroen sidder Sveinung og Sølve og skal passe varmen. De har bogen med og skal læse, men det blir ikke stort af, det er saa meget at høre, for det snakkes og fortælles historier og alt i et maa de nøre paa varmen; men Sveinung synes ikke han vil gjøre det saa ofte nu, han ligesom har en under sig. Og nu har Sølve igjen noget at gjøre som hampefut; det er stryen de spinder. Ret som det er gaar traaden af og [126] enden farer ind paa snellen, og saa maa Sølve bort med en tyristikke og lyse til de finder den igjen, og saa skal han tælle, – den som mister enden syv gange paa en kvæld, blir ikke gift.

Og saa lysner det, paasken kommer, og der er tale om at gaa paa Suluhø og se solen danse, det er der alle aar, men det blir ikke noget af, ogsaa ligesom hver aar; og sneen gaar bort, der blir vaaraan, der pløies og harves og brændes braate, og Sølve ser to skjærer, som er borte ved braaterne og henter pinder iaar ogsaa, og tror mest det er de fra Solfeng.

Saa en dag ligger der en hel ny klædning til ham paa kisten oppe paa burloftet og ovenpaa den ligger tre splinternye skjorter. De er af den hamp han selvhar stelt og Berit smiler og siger, at det skal være aarslønnen hans som hampefut.

*

Saaledes er et aar gaat. Der gaar to til omtrent ligedan, bare at Sølve blir større. [127] Men den sidste vinter vil ikke Sveinung sidde paa kvisthaugen, han er avanceret op paa stabben. Han er med som kjørekar i vinter, skal staa paa kirkegulvet til

vaaren. Derfor maa Sølve være med i fjøset. For til sommeren skal han arve embedet efter Sveinung, stige fra kvindfolkball til nautsvein.

Guri Kruke

Der er kommen en liden jente til Kjelle. Hun heder Guri Kruke og er fra Kruke ude i nabobygden, søsterdatter til Berit Kjelle.

Berit Kjelle havde rigtig syntts det var blit saa studslig paa Kjelle den vaar, efter at buskapen var reist til sæteren og Sølve var borte. Hun mente sandelig, hun var blit glad i den gutten, det var rent som hun savned ham! Hun var blit vant til at ha nogen puslende om sig; det var vel derfor; nu var hun ganske alene, naar folkene var ude paa marken. Tore gik nok der som oftest i tunet, men han var blit saa tufsete og gammel, sa næsten ingen ting, gik bare og saa paa tuntræet og tog mærker, saa der var ingen hygge med ham. Jamen angred hun ^[129] næsten paa, at hun ikke havde beholdt gutten hjemme isommer ogsaa!

Saa en dag før slaataannen tog hun ligesaagodt Rauen og kjørte ud til søster sin paa Kruke, og spurgte, om hun havde en jente som vilde være med til Kjelle.

Der var mange paa Kruke og alle vilde de nok gjerne være med til Kjelle. Men da Berit sagde, at det var nu meningen, hun skulde bli der altid, eller saa længe hun trivedes, saa misted de hugen; det var bare Guri, som stod ved, og det var nu ogsaa hende Berit nærmest havde tænkt paa.

De tænkte nu sit ved dette baade paa Kruke og andensteds i bygden. De tog til at bli tilaars nu, Ivar og Berit, og det var ikke fortidlig at de begyndte at tænke paa en arving. Men jamen var det rart, at de gik til kjærringætten og atpaa tog en jente. Sligt havde en sjelden hørt; der hvor kjærringen ikke var rent eneraadende da. Men hun var kanske ikke saa borte lel Berit Kjelle, kunde faa sit igjennem!

^[130] Ivar og Berit sa ikke noget om, hvad de havde tænkt, men det faldt ligesom af sig seiv, blev slaat fast baade paa gaarden og i bygden, at nu var der kommet gardjente til Kjelle.

Gardjenten blir nu næsten altid likt, ialfald mens hun er liden. Og Guri saa virkelig ud til at være likendes, om hun ikke akurat var som pene jenter skal være. Allerede andre dagen sad hun høit oppi tuntræet – noget som ingen havde gjort før – og

tralled. Men da tog Tore rigtignok ogsaa mærke. Han nikked til de andre og mumled:

«Hun blir siddende! Hun blir siddende!» sa han – de vidste ikke rigtig, hvad han mente. Overalt var hun med, kunde gjøre ugagn, men kunde ogsaa være saa rask og radhændt til at hjælpe og ta et løft, og om hun gjorde en skøierstreg, som da hun første slaattedagen drog en spiger efter ljaæggen til Peder Kværnhuset, saa den blev aldeles dødbeitt, og han blev staaende og banke og ikke kom af flækken, saa var der noget godlynt ^[131] ved den. Rasmus Raskebakken slog fast folkenes mening, da han sa:

«Hun vanter bare en ting, – at hun ikke er gut» – Ivar Kjelle skulde nu høre ligevel, at de syntes, der burde været gardgut.

Berit likte hende ogsaa. Hun syntes det var triveligt at ha hende om sig; hun var nu ikke saa stø og stiltfærdig og saa at lide paa som Sølve; men der fulgte liv med hende; og det var ikke saa galt; hun folket sig nok og blev stiltfærdigere, naar hun havde gaat der alene en stund!

Men jamen kunde hun finde paa og faa til meget nu, som en slet ikke havde tænkt paa. Før Berit vidste ordet af det, var det en dag bestemt, at hun og Guri skulde ta en tur helt ind til sæteren. Det var nu intet lignament i det nu midt i slaatten, hun havde slet ikke stunder, og ikke havde de ærend heller. Men Guri havde ment, at hun sjøl maatte da vel op og se efter! Om hun havde budeie, som hun kunde lide aldrig saa meget paa, saa var da det brug allesteds! En grei ^[132] budeie likte heller ikke andet! Og saa trængte hun vel til at se, hvordan han stilte sig den nye gjæterguten, hun havde snakket saa meget om? Ja, tænkte Berit, slig var det altid; naar det var noget hun vilde, fik hun sagt det slig, at en selv fik hug paa det. Ja vist lod det sig gjøre, – det var nu ogsaa særlig lugomt paa en maade; Sveinung skulde akurat op og ta hjem et par hester, saa de kunde faa med ham til at bære og vise dem benveien over Skarven. Og jamen kunde det være triveligt, at komme en tur til sæteren paa den aarstid!

Det blev saa, og tidlig en formiddag midt i den varmeste sommer var de paa vei op gennem lien paa den anden side af elven. Berit gik bagerst, helgeklædt med hvidt skaut og en stor tyk stav i haanden; derefter kom Guri, helgeklædt hun ogsaa, men med begsømsko paa; hun vilde ikke ha andet, naar hun skulde paa fjeldvei. Berit havde nok villet, hun skulde tat de andre, eller ialfald lagt dem i skræppen, saa hun kunde bytte ^[133] og være fin, naar de kom frem. Men Guri mente, de havde andet at bruge skræppen til. Skoerne bar en bedst paa benene; og disse holdt! – hun

spændte baglængs til en sten, saa det klang, hun vilde syne Sveinung, at hun havde hæljern under ogsaa. Et langt stykke foran steg Sveinung, jævnt og seigt ogsaa med en stav i haanden og skræppe paa ryggen. Over den ene axel havde han slængt et bidsel, saa det hang ned paa den anden side som et axelskjerf, det syntes han tog sig karsligt ud. Af og til snudde han og saa sig tilbage, naar han syntes han var kommet for langt foran. Og han havde let for det. Lien var brat, og solen skinned ret i ryggen paa dem; ret som det var, maatte Berit puste ud og stryge sig med haanden over panden under skautet; og Sveinung havde ikke let for at gaa sagte. Han var ikke den, som havde glædet sig mindst til at komme paa sæteren, endda han som voxen kar ikke vilde syne det. Men han fik passe paa at læmpe sig, hugse paa, at det var han som [134] havde ansvaret, og at det var sjøvefolkene han fulgte!

Det var en varm dag. Nede i dalen stod luften tung og lummer, mættet af al slags duft af dalens græs, eftersom de steg blev den anderledes; endnu var den lummer, men nu havde skogen overtaget, duften af solbrændte barnaale og dryppende kvæ; eftersom de steg, letted den, blev tyndere og friskere, blandet med den syrlige fra mose og lyng og fjeldets planter. Da var de lige paa overgangen mellem skog og fjeld; træerne blev smaa og vide, havde ligesom sat sig paa hug, og i det samme tog madklokkerne nede i bygden til at ringe til dugursmaal.

De standsed og saa sig tilbage. Der laa hele dalen nedenunder dem i blaalig, tung varmedis; det saa ud som luften dirred under klokkeslagene. Nede i bunden skimted de saavidt elven som en graa strib, sanden langs dens bredder. Bare hist og fra, hvor der endnu var saa meget vand, at den danned et lidet stryg, glitred og glindsed det [135] som i sølv. Opper skraaning fra elven laa jorderne, endnu mørkegrønne hvor det var græs, lysere hvor det var ager, og der ovenfor lige ned under hammeren, som styrtet sig brat og mørk ned med graa ur nedenunder laa gaardene, tunge og døsig, som de pæsed i solvarmen. Ovenover gaardene i bratlandet kom engene og udmarkerne, lysegrønne med hvidstammet birkeskog, og saa tog granskogen fat som et mørkt hav; op af den dukked saa vidt op den nøgne koll af Suluhø. Mod nord hvor dalen bøied ned til nabobygden og danned ligesom et høit næs i svingen, stod den hvide kirke midt i gabet, saa den tegned sig mod himlen.

«Jamen, er her vakkert», sa Guri.

Berit saa paa hende og derpaa udover dalen igjen.

«Ja, sa hun, hjembygden er altid vakker, hvor en ser den fra.»

«Det blir vist en ustyggelig varm dag», sa Sveinung. «Og vi har langt frem», sa han. Han vilde skynde paa, der var andet [136] at se inde paa fjeldet. «Ja, det er vel bedst vi rusler», sa Berit, «skal vi naa frem til kvælds.» De snudde og gik igjen, aasen bøied over med et knæk, de øjned langt indover. Da de vendte og saa, var dalen ligesom sunket ned bag dem; de saa bare granskogen og Suluhø over paa den anden side.

Endnu gik det jevnt opover, men det var blit saa vidunderlig let at puste og at gaa, Guri kjendte næsten ikke at hun løfted benene, endda begsømskoerne slet ikke var lette. Raaket opover gik først gjennom lav birkeskog med en og anden forkrøblet turtergran, saa kom røslyng og ener, og hvor der var fugtigt tog kjærringriset og multegræsset til, og mellem det stod hvid myrdun og nikked.

Om en stund saa de ret foran sig øverst i skraaningen en sæter. Det var Lisæteren, sa Sveinung. Da de kom op dit gjorde bakken endnu en bøining, videre indover blev det næsten flat, der kunde de se indover [137] den første blaane. Langt borte i den hæved sig en koll langsomt op; det var Skarven, som de skulde forbi.

Paa Lisæteren gik de ind og fik mælk.

Budeien kjendte nok Berit Kjelle, og maatte rigtig spørge, om det var den nye gardjenten, som hun havde hørt var kommen til Kjelle, den, hun havde med.

Ja, hun syntes vel hun saa ud som gardjente hun, som bare vilde gaa i begsømsko?

Aa det var ikke skoerne som skapte jenten. Men naar hun fik slige fremmede, saa jamen maatte de bie, saa hun fik koge kaffe og stege vafler til dem!

Nei, det fik de nok heller faa lov at ha tilgode til paa fremveien, de havde lang vei og var kommet saa rent forsent afsted.

Ja, men saa maatte det være sikkert! De maatte endelig ikke gaa forbi. Det maatte de love.

Saa drog de afsted indover. De tog af den egentlige sæterveien, som gik langt søndenom gjennom Nysæterskaret og gik bent [138] paa Skarven. Det bler meget kortere og det gik an nu, det var tørt, en kunde slippe tørskodd næsten over enhver myr.

Og Sveinung var kjendt her; de trængte ikke raak eller sti; han kjendte hver myr og rabbe paa denne siden af Skarven ogsaa, han hadde gjetet paa Lisæteren en

sommer før han kom til Kjelle. Og han blev snaksom og vigtig og fortalte om alt det mærkelige han havde oplevet her.

Aa det var en trivelig tur en slig indover fjeldet, det syntes de alle. Solen skinned, luften var høi og klar og blaa og det var usædvanlig stille til at være paa fjeldet, næsten ikke et vindpust. Rundt omkring paa alle kanter hørte de klangen af bjælder, grove og fine og middels, kobjælder og gjetebjælder og hestebjælder. De havde alle forskjellig klang og Sveinung kjendte dem alle, kunde fortælle, hvor de hørte til. Naar de gik forbi en myr, steg fjeldtiten, heiloen, op paa tuerne, vendte det hvide bryst mod dem og fløitet saa langt og sørgmodig; saa løb den foran ^[139] til næste tue, steg ogsaa op der og gjorde det samme. En musvaak kredsede høit, høit oppe i luften med en klar pibende lyd – den lurte nok paa rypekyllingerne nede i lyngen. Og ret som det var fløi rypesteggen op foran dem, fløi lavt over lyngen, med hængende vinger og ropte: Ta kar'n, ta kar'n! og rypemor løb fort efter og stak sig bagom kjærrene, og slæbte vingerne, den vilde nødige flyve, var endnu saarvinget efter rugingen. Berit maatte rigtig fortælle dem om den glupe bjørneskytteren som traf rypesteggen. Han havde pakket en svær nisteskræppe og lagt en diger smørøske i. Han var saa modig, skulde sta og skyde bjørn. Men den første han traf var rypesteggen. «Ta kar'n, ta kar'n», sa han, og det syntes skytteren var fælt og la paa sprang. Da han havde løbet et stykke gik skræppelaaget op og smørøsken dat ned paa hælene hans. Aa kjære vene, ropte han, kast ikke saa store stener, nu har du mig snart lel! Jo det var bjørneskytter det!

^[140] Saaledes gik de længe. I førstningen saa det ud som Skarven stod lige langt borte, hvor meget de gik. Det er saa underligt med afstandene paa fjeldet. Men lidt efter lidt begyndte den at nærme sig og endelig tog det til at skraane opover igjen. En liden klar bæk kom rislende nedover. Der satte de sig, hvilte, og tog op skræppen og fik mad. Tørmaden og det klare vand smagte, saa en aldrig skulde set magen.

Da de havde spist sa Sveinung og saa op mod Skarven:

«Det er saa fint veir idag; jamen skulde det vært rart at komme paa toppen».

«Du siger noget», sa Berit, hun kjendte sig ogsaa saa frisk og let og stærk. «Mener du vi har stunder?»

«Det blir ikke mer end en times omvei» sa Sveinung.

«Ja, jeg har nu ikke vært der, siden den første somren jeg var paa, Kjelle», sa Berit.

«Og saa kommer jeg der første somren ogsaa», sa Guri.

[141] «Ja dette skal rigtig bli noget at fortælle», sa Berit, i det samme hun bestemte sig.

De drog opover mod toppen. Alt efter som de steg dukked nye ting frem i landskabet nedenunder dem, ting de ikke havde set da de gik igjennem. Der laa blinkende stille tjern vel bortgjemt, før de saa dem ovenfra, der dukked nye myrer frem, der rækked hvide bølinger langs haugerne, og store hestestraer. Og Sveinung pegte og viste og fortalte, hvad alting var, og af og til sa han: «Nu har vi ikke langt igjen» – han var lidt ræd for, at han vist havde kommet til at nævne for kort tid.

Endelig var de paa toppen.

Skarven var høi, de stod som midt i en kreds med vidt udsyn til alle sider. Mod øst, den side de var kommet fra, laa først den fjeldvidde de var gaat igjennem; men dalen, de var kommet fra, var som sunken og borte, de saa skogene omkring Suluhø og Suluhø selv, og saa tvert over nabodalen, som ogsaa var som sunken og derefter skog [142] indover blaat i blaat i det uendelige, tyndere og tyndere blaat til den i synsranden gik helt over i himlen. Indover paa den anden side af Skarven laa et landskab, ligt det de var gaat igjennem, men med stærkere hælding nedover mod en lang sæterdal, længst nede mod syd kunde de se helt til bunden med dens blinkende elv. Men dalen steg hurtig, kun nederst mod syd var der granskog, som slap midt oppe paa siderne, og saa ud som mørke skred, der var raset ned fra fjeldene. Paa den anden side af denne dal stod høiere fjelde end Skarven, endnu med lange snestrimer paa og stængte for synet, mod nord skimted en saa vidt helt sneklædte fjelde, saa fjernt, at en kunde ta dem for skyer. Der langt nord kunde de se at der gik et tordenveir.

De blev siddende længe paa toppen og se.

«Dernede omtrent ligger Kjellesæteren», sa Sveinung og pegte.

«Hvor langt er det igjen», spurgte Guri.

«Aa en tre timer omtrent?» sa Sveinung.

[143] De tog afsted igjen. Nedover gik det fortere. Ogsaa her kjendte Sveinung hver bæk og hver tue, hid op havde han gjætet fra Kjellesæteren. Og han pegte og fortalte. Derover paa den andre siden var det han havde set bjørnen. Den var kommet nordenfra, og gik hele dalen nedover flere mil; det var en slagbjørn og for

hver dagsmarsch slog den en ko. Den fik ikke tid til at standse og æde den helt; de var efter den, det var derfor den rækked saa fort. Hvor den gik sydigjennem lierne kunde de se; korpen kredsed altid over den, vented paa aadslet efter kjørene, den slog. – Og Sveinung fortalte i det uendelige.

De kom ind paa den egentlige sæterveien igjen. Eftersom de gik fremover blev den stærkere og stærkere, og der hvor det begyndte at hælde stærkere nedover, standsed Sveinung.

«Nu ser vi Kjellesæteren», sa han.

De standsed ogsaa og saa. Der laa den. Aftensolen blinked venlig i dens vinduer og [144] fra piben steg en blaa røg op, som den vilde byde dem velkommen.

*

Det blev ikke liden opstandelse paa Kjellesæteren, da de skjøjte, at de skulde faa fremmede. De saa dem allerede, der de stod, oppe i raaket. Paa sæteren, som andensteds paa landet, gaar en aldrig forbi vinduet uden at kaste et øje ud, og da det gaar ofte paa gaar ikke meget uset forbi.

«Nei, nu mener jeg –!» sa en, hun kom til at gaa forbi ruden.

Tonetta, budeien, var der ogsaa strax og klæmte næsen indtil.

«Nei, nu mener jeg vi faar storfremmede. I jøsses navn, hvem kan det være!»

Hun kasted et øje omkring i sæterstuen, skubbed tilside en krak, som stod lidt for langt fremme, tog sopelimen og sopte fort fremi peisen.

«Kast paa dig en anden stak», sa hun til underbudeien. «Og gi mig hovedtørklædet [145] mit. Se efter at baret ligger pent udenfor døren!» Hun tog igjen sopelimen sopte fort sammen den gamle ener paa gulvet og strødde ny udover. Hun tog tørklædet paa og var mellem hver sving borte i vinduet.

Da de kom frem stod hun alt ude. Hun slog hænderne sammen, da hun saa det var Berit.

«Nei, nu mener jeg! Dette er det hyggeligste som har hændt mig, siden jeg kom paa sæteren!»

«Ja dette havde du vel ikke ventet paa denne aarstid?»

«Nei, det hadde jeg ret slet ikke heller det. Bare jeg nu har stelt slig, at du er fornøigd ogsaa.»

«Aa, det er det vist ingen fare for», sa Berit.

«Ja, dere faar naa værsgod komme ind lel. Dere er vel bra baade trætte og sultne kan jeg tænke.»

Og de kom ind og der blev stelt og trakteret og Berit var omkring og saa i hver krog [146] og kunde ikke noksom rose stellet og den store sommersdraatten, og der var bare herlighed og vellæte. Og Guri for om baade høit og lavt, det saa ikke ud som hun var det mindste træt, men slog sig nu især paa underbudeien. Og strax spurgte hun efter buskapen og efter Sølve. Nei, han var ikke kommet hjem tilkvælds endnu, men nu var han ventendes ogsaa, de hørte alt bjælderne og en lang sul paa en bukkehornstut, og da han kom slæntrende efter buskapen, som i en uendelig lang række kom drivende frem efter raaket, da sad hun allerede paa taget. Han kunde ikke fatte hvad det var paa taget. Det saa ud som en liden jente, og det blinkede, sandelig trodde han ikke hun havde hæljern ogsaa!

Men der stod de alle ved grinden og en vinked til ham! Han blev saa underlig undselig i det samme han saa det var Berit, kom stille, kunde ikke se op, og fik ikke noget frem, da han rakte hende haanden gjennem grinden.

[147] Der var ogsaa jenten kommet ned. Tonetta hvisked til ham, at det var en ny gardjente som var kommet til Kjelle.

«Ja, jeg heder Guri Kruke», sa hun, «og jeg vil være med dig og gjæte imorgen.»

Han gav ogsaa hende haanden, men sneg sig undaf og gik bagom huset.

«Jeg mener han Sølve blev rent blug, jeg», sa Kjesti. Men det gaar nok over – udpaa kvælden.

Da de gik ind igjen, lurte Sølve sig ud bagveien, fik ind smaakreaturerne i kveen og vilde begynde at mælke gjet.

Da var Guri der igjen. Hun hadde skjørtet op, faat paa sig underbudeiens mælketrøie, og hadde mælkekak i haanden, som en rigtig budeie.

«Nu skal jeg hjelpe dig at mælke gjet», sa hun. Og skulde en ha set slig, tog hun ikke fat, som hun aldrig skulde ha gjort andet! Han blev med et ligesom kamerat [148] med hende, kjendte han ikke blev undselig længer.

Blaasale, som altid holdt sig fremme, kom bort og gned sig strax kjendt ind til hende, vilde være den første, som blev mælket.

«Ikke ta Blaasale, sa han, «hun er saa svinagtig haardmilk».

«Hun? Nei, da skulde du kjende Lykkelin hjemme», sa hun og tog Blaasale.

Da hun sad skrævs over Blaasale, saa hun til siden paa ham.

«Har du set hulder her?» sa hun.

«Nei», sa han. «Er her hulder da?»

«Ja hvorfor skulde her ikke være hulder», sa hun.

Berit var kommet bort til kvegjærdet uden at de havde set hende.

«Jeg mener du har faat hjælp jeg, Sølve», sa hun.

«Ja og det en som duger ogsaa», sa han, han syntes, han vilde skryte lidt af hende.

Og de mælked og de snakked og de sad oppe til langt paa kvæld, den kvæld, paa [149] Kjellesæteren. Og der blev trangt om sengerum. Der var ogsaa to andre fremmedkarer der, som var kommet kvælden før, og saa maatte de og Sølve og Sveinung ligge i høladen; der laa igjen en klat hø fra ifjor.

«Gentiana nivalis»

Aftenen før underbudeien havde set Berit og Guri og Sveinung borte i raaket, havde det været Sølve som stod ved vinduet. I vindueskarmen var der skaaret en streg; det var høgstdagsmærket; naar skyggen af vinduesstolpen kom til den, da var det akurat midt paa dagen. Han stod og riped ned i strengen og tænkte paa, om det ikke gik an at gjøre flere streger, saa en kunde se hver time paa dagen; skjønt den som var vant til at se paa solen trængte nu ikke det; han vidste tiden ligevel. Nu vilde han prøve troldøjet sit igjen, se om det havde forandret sig! De smaa ruder i vinduet var ujevne og grønagtige; det en saa igjennem dem, især naar en kom meget paa skraa, blev saa rart ^[151] og forrykket og fik en anden farve. Men Sølve havde opdaget en ganske klar flæk i ruden, ligesom en blære; den var ikke saa stor som en buxeknap engang; men naar en saa gjennem den blev alt saa vidunderlig tydelig og klart, meget klarere end naar han saa med bare øjne, og han kunde se meget længere, det var den han kaldte troldøjet.

Han la øjet tæt indtil og saa.

Det blev saa tydeligt, at han gjerne kunde tælle hver sten øverst oppi raaket. Men hvad var det? Mente han ikke det sat to karer der paa den store stenen, og skulde du set saa rart, den ene havde drivende kvit lue! Der reiste de sig og kom fort nedover! Han mældte af til Tonetta, og de blev alle staaende og undre sig og se. Og i en glad spending. Hvor triveligt det end kan være sommetider der langt borti fjeldet, det blir ensomt; en blir ligesom sulten paa folk! Og især naar sæteren ligger som Kjellesæteren ganske alene!

Der hørte de at de satte stavene fra sig udenfor væggen, nu kom de ind.

^[152] De hilste fint og spurgte, om det var saa vel, at de kunde faa hus der inat og kanske faa være der en dag eller to.

Aa jo, det kunde vel bli raad til det, sa Tonetta. Men hvad var det for karer da?

De var studenter, sa de, og gik mest for morro skyld; den ene var svensk og havde nu det ærend, at han vilde se paa planterne deromkring.

Slige karer hadde ret Sølve aldrig set før. De var saa mærkelig fine, især han som de sa var svenske; og saa var han saa underlig lang og tynd! Han havde hvid lue med en rød knap i midt foran, og saa havde han lang sort klædesfrak, og langt mørkebrunt haar, som var strøget i en glat runding bagom ørerne og hang helt ned paa frakkekraven, og briller gik han ogsaa med, endda saa ung han var! Det maatte vist være en som skulde bli præst! Den anden var ikke saa høi og mer folkelig klædt; ogsaa han havde rød knap foran i luen, men hans lue var sort! Og saa havde de begge paa ryggen firkantede ^[153]stive skræpper med mange remmer i, og svensken havde en grøn, rund, lang strult hængende i et baand over skulderen – da han satte den fra sig skrangled det i den, som den var av blik.

Det var han, som ikke var svenske, som snakked, den anden sa næsten ingenting.

De fik mad og takked, og siden holdt de sig mest ude. Sølve holdt øje med dem hele aftenen; han havde ret hug til at vide hvad slige tænkte og hvad de snakked om.

Da han var færdig med mælkingen, saa han at de sat paa en sten ude i græsset paa sæterløkken. Han maatte lure sig nærmere og se og høre. Kvældsolen var ved at gaa ned bag Graahø, græsset og blommerne ude paa sæterløkken stod og nikked og tøied sig under aftenvinden; den tog fat i haaret til svensken og rusked den fine krøllen helt fremom ørerne, det glindsed i det, og han skaked hovedet for at faa krøllen bakom igjen.

«Hvordan syns du her er?» sa den anden ^[154]Svensken saa langt udover og op, saa det glitred i brilleglassene og slog langt ud med haanden:

«Naar en havde songen med, vilde her være et paradis», sa han.

Da de la sig om kvælden maatte Sølve ligge paa hjellen opunder taget, fremmedkarerne skulde ha sengen hans. Han laa og saa ned og lytted efter om de skulde si noget; men det var næsten ingenting, og snart blev det ganske stille; han kunde høre at den ene sov alt. Han skulde ogsaa til at sove, saa ligesom gjennem søvne lyset fra gløderne i peisen lege i fine striper bortover sætergulvet. Da knaged det, dernede strakte en sig i sengen og han hørte saavidt gjennem søvnen: «Et paradis – naar en havde songen med!»

Saa sovned Sølve.

Om morgenen vilde svensken være med Sølve borti fjeldet; og da snakked han ogsaa, spurgte om han vidste nogensteds han kunde linde blommer. Den anden vilde ned til elven ^[155]og spurgte, om det var nogensteds den havde skaaret sig ned

i dypt gjel og om berget paa siden da laa i lag – ligesom skifer? Jo, det kunde Sølv fortælle; men blommen –? Han vidste ingensteds han kunde finde flere blommer end ude paa sæterløkken; der stod jo fuldt af smørblom, baade gul og hvid, og maikaape og storknæb og –

Ja, det var nu ikke netop slige han saa efter, og ikke mange heller. Havde han ikke set nogen, som han ikke kjendte fra dalen, eller helst ingen andetsteds?

Jo, han havde nu set en liden blaa en, som var saa naudende vakker; men der var mange af den. De kaldte den fjeldsøte.

«Ah, gentiana nivalis», sa svensken, ja den var vakker; men han ledte nu ikke bare efter de vakre heller. Sølv kunde ikke begripe, hvad han ledte efter da! Svensken blev med ham hele dagen. Han var rar til at plukke blomster, laa han ikke og tog af den mindste og elendigste mosen og skrapte lav af stenene, – mon tro han skulde bli farver –? [156] Sølv havde set bedstemor skrape lav naar hun skulde farve brunt. Han vaaged sig til at spørge. Men da tog svensken til at fortælle; han blev akkurat som skolemesteren sommetider, naar de kom til at spørge om noget, han likte og som han sa der var vet i: Han vilde rinde ud om planternes vandringer, sa han. Alle planter var paa vandring, nordover eller sydover, op eller ned; de prøvde alle veie, var en stængt tog de en anden, fremover og udover til alle kanter vilde de; og de slog sig sammen i store følger, de som trivedes sammen og kunde hjælpe hverandre. Han maatte ikke tro her altid havde været som nu; engang havde her ligget hel is utover; da den gik bort var fjeldet helt blankskuret; men saa kom planterne vandrende søndenfra; og det var disse bitte smaa moserne og laverne som først naadde hid op; de kunde leve af bare sol de var solens første børn; og de bygged bro og lagde ned mad for de større som kom efter, og til slut kom skogene efter i tung marsch. [157] Og der kunde komme ligesom lange vintertider, som standsed dem og drev dem tilbage. Nu saa det ud som vi var i en slig vintertid; engang havde skogene naaet op dalen her, og var gaat gjennem skarene helt over fjeldet og ned paa den anden side. Nu havde fjeldet kløvet dem igjen, det saa ud som de stod dernede og vented paa en ny sommertid eller rusted sig bedre til ny færd!

Sølv blev rent underlig. Sligt havde han ret aldrig hørt eller tænkt; da han saa der langt sydover dalen syntes han formelig at skogene rørte paa sig, at de vandred.

Og svensken fortalte, og syntte ham de smaa moser og hvor underlig de var skapt, og før Sølv vidste ordet af, havde han ogsaa begyndt at lede og skrape og finde frem planter til ham, planter som han før aldrig havde set paa engang. De blev

rigtig som gode kamerater han og svensken; og han sa endog at naar han kom hjem, skulde han sende Sølve en stor bog, som handlet om planternes vandringer, og at her var saa [158] meget at se, at han vilde komme igjen næste sommer.

Slig gik den dagen. Da han kom hjem om kvælden var det at Berit og Guri var kommen.

*

Det er ny morgen paa Kjellesæteren. Underbudeien og Sølve og Guri holder paa at løse bølingen. Guri har været oppe tidlig, og ogsaa idag været med Sølve at mælke gjet. Hun har sligt godt lag og kjender dem snart allesammen, ja hun vil endog løse selve storoxen.

Ude paa sætervangen staar de alle, Berit og budeien og de to fremmedkarerne og Sveinung og ser paa kjørene komme ud af fjøset. De kjender Berit og alle skal bort og hilse paa hende og faa kjælen og klap. Sølve aabner kvegrinden og slipper sauene og gjeterne ud; de gjør hop og kast og rækker i en lang stribe bortover sætervangen, og det er solskin og bjælderne klinger.

Guri vil være med Sølve og gjæte, svensken [159] ogsaa, Sveinung som staar der med bidslet som axelskjerf skal ogsaa følge et stykke; han skal bort i fjeldet og ta hjem heste. De agted sig høit opover idag, det tegned til at bli saa varmt –, op gennem Skiringsaasen paa nordsiden af Skarven, ja kanske helt op paa Skiringskletten, tænkte Sølve; for derfra kunde de se østover og saavidt skimte Suluhø; saa kunde han syne Guri skogene omkring hjembygden hendes.

Smaakreaturerne raekked af sig selv ind paa det øvre raaket. Men kjørene blev staaende. De veired nordover og saa sig tilbage og bjældkoen rauted. Sølve og Guri prøvde at drive dem bort i raaket. Nei, de vilde ikke. De bare gik tilside, snudde og saa mod sæteren igjen.

«Skulde set slig som bølingen er idag da», sa Tonetta, «jeg faar prøve at lokke», sa hun. Hun gik foran og lokked. Nogle af kjørene fulgte et stykke men bjældkoen flyttet sig ikke; saa sakked de andre ogsaa af og snudde.

[160] «Jeg mener det er fordi, de ser dig, jeg Berit,» sa Tonetta. «Du faar prøve at lokke dem du.» Berit prøvde ogsaa. De fulgte lidt længere, men saa standsed de, stod i en eneste rad, og saa efter hende. Hun maatte snu; da snudde de ogsaa. De blev alle staaende og undre sig. Sveining saa op paa himlen og sa:

«De kan da ikke vente uveir idag?»

«Nei det er da rent utænkelig,» sa de alle.

«Det er vel bare et lune,» sa Berit; vi faar gaa ind, saa gaar de vel afsted; og du vil vel ogsaa helst være kvit dem idag?» sa hun til Sølve, «du har baade gjeterne og Guri at passe paa; Guri er vist værre end Guldhorn.»

Saa gik de som skulde være igjen ind, og Guri og Sølve og Svensken og Sveinung slentred efter smaakreaturerne, som alt var kommet saa langt opover aasen at de saa ud bare som hvide prikker.

Det er lidt over middagstid. Oppe ved værden paa Skiringskletten sidder Guri og [161] Sølve ganske alene. Sveinung er forlængst gaat fra dem, han havde tænkt sig paa en anden kant, svensken gaar der langt nede og ser paa stenene, kreaturerne ligger, ogsaa et stykke nedenfor, og tar sin middagshvil.

Det har været en varm dag opigjennem aasene; karerne har maattet bære trøierne sine, ja har angret paa at de har hat dem med. Guri har intet at angre, hun er bare i kort stak og en bomuldstrøie, som hun havde laant af underbudeien. Det er lummert her oppe paa kletten ogsaa, ikke et vindpust rører sig. Fjernt nord og ned hører de døn i marken og ser lange hestestraer, som ilsomt trækker sydover. Besynderlig saa meget hest de har mødt idag, og alle gaar de den samme vei, syd og ned! Sveinung gaar nok om paa dem nu. De sidder og ser udover den uendelige vidde som ligger omkring dem paa alle kanter; bare mod syd stænger Skarven for noget af udsigten. Sølve sidder og peger og siger det han ved, og han [162] ved ikke hvordan det er, men han gjemmer hjemsiden tilslut:

«Og der», siger han endelig, «der kan vi saavidt se Suluhø, og der bagenfor ligger hjembygden din.»

«Paa Suluhø har jeg vært engang», siger hun.

«Skulde du se solen danse da?»

«Ja, men jeg fik ret se noget andet saa rart at jeg aldrig glemmer det, jeg saa skinbarlig selve nissen; han stod midt paa toppen i rød toplue og solen skinned paa ham.»

«Nei, var det dig!» sa Sølve, han vidste ikke ordet af, før det var sluppet ud af ham, dette han aldrig havde sagt til noget menneske før.

Hun vendte sig mod ham, spærred øjnene op og munden stod aaben akurat som dengang. Nu kjendte han hende igjen.

«Var det dig da?» sa hun stille.

«Ja. – Solfeng hvor jeg er fra, ligger under Suluhø paa denne side.»

[163] De blev begge saa underlig forlegne, saa langt bort, kunde ikke se paa hinanden.

«Saa du noget paa Suluhø?» sa hun om en stund.

«Ja, sa han, jeg saa solen danse. Men det er saa underligt –» han saa ned mod begsømskoene hendes – «jeg ¹⁴ hugser bare et par hæljern.»

I det samme kom en ny hestestrae dønnende i fuldt løb lige nedenfor der de sad. De standsed et øjeblik, saa mod nord og satte i nyt heftigere sprang nedover mod kvelven nedenunder kletten. Kreaturerne sprat op, saa ogsaa mod nord og satte i løb efter. De hørte svensken rope dernede ogsaa ham pege. Da saa de ogsaa mod nord. Der langt borte var fjeldene og alt forsvundet, det stod som en mørk væg helt fra jorden og op mod himlen, den sopte fremover, tog ligesom ind i sig den ene høide efter den anden; med en gang kom der en skarp isende vind farende henover fjeldet. De satte paa sprang nedover, skjøjte, hvad det var.

[164] Og saa hændte det som undertiden hænder midtsommers paa fjeldet. Der kom et forrykende sneveir. Hestene havde stillet sig i halvkreds ned i kvelven med hoderne vendt fra veiret; paa tværs under deres halse stod føllene. Smaakreaturene løb sammen i en klump. De selv maatte skyndsomt finde det bedste skjul de kunde bag en stor sten, der fandtes ikke træ saa høit oppe.

Og saa kom sneveiret. Det var ikke som et sneveir om vinteren, det var saa forrykende, kom saa tæt, at det blev næsten mørkt; og det kom ligesom ikke oppefra, det kom jevnside med marken, saa luften syntes gjennemvævet af tusinder af lyse striber, der løb omkap bortover marken.

De klynged sig tæt sammen bag stenen med Guri mellem sig. Sølve tog trøien sin og vilde brede over axlerne hendes. Hun vilde ikke, men han sagde, at han frøs meget mer med trøien end uden, og saa maatte hun. Svensken slog ogsaa de lange skjøder af frakken sin om hende. De sad ganske [165] stille, mens sneen drev over og omkring dem. De sad der længe, snart var de ganske nedsned, det var bare lidt af ansigterne, der hvor de pusted, som var bare. De sa ingen ting, men begge sad de

og saa paa Guri; de saa bare de blaa øjnene, som stod stille ret ud, som de fulgte snestriberne, det saa slet ikke ud som hun frøs. Det var noget dette mindte Sølve om, som han ikke kunde komme paa. Da sa svensken pludselig:

«Gentiana nivalis!» sa han.

Det var det Sølve ogsaa havde ledt efter, han saa ligesom blaa blomster i det samme.

Svensken saa paa ham:

«Hvordan synes du her er?» sa han.

Sølve rørte lidt paa sig, han frøs, saa tænderne hakked, men syntes han maatte svare noget høveligt.

«Hvis vi havde songen med, saa vilde her være omtrentlig som et paradis», sa han. Veiret standset ligesaa pludselig som det var kommet. De hvide striber i luften blev færre, en kunde se mellem dem, det blev [166] lysere. Det var som naar et tag glipper. De saa bagenden paa sneveiret, idet det drog fra dem sydover, og nu som en lys væg; næsten i samme øjeblik kom solen frem igjen, rolig og klar. Hestene rysted sig, knægged og dønned afsted, klumpen af smaakreaturer løste sig op og satte i kaade og glade sprang nedover. De bag stenen reiste sig og rysted af sig sneen. Hvor alt var forvandlet, hele egnen omkring dem laa i blændende, skinnende hvidt og langt mod syd saa de de sidste fliger af uveiret glide som et fint slør efter skraaningerne! Ogsaa de lagde paa sprang ned gennem aasen. Før de naadde ned til Kjellesæteren var sneen næsten smeltet bort, og der var mindst de hundrede hester samlet, som havde flygtet ned for uveiret.

*

Dette var Guris første dag paa sæteren.

De blev endnu to dage til, saa havde Sveinung fundet hestene og de drog hjem til bygden.

[167] Og sommeren gik sin vante gang paa Kjellesæteren, høsten kom og en vinter til. Den vinter sad Sølve ganske alene paa kvisthaugen. Sveinung var kommet helt op iblandt karerne og Guri var paa kvindfolksiden. Men lyse, naar de havde tapet enden inde paa rokkesnellen, det gjorde han ikke; det gjorde Guri, og de beskyldte hende

for at hun sommetider lurte sig til at kappe traaden, naar en af jenterne var paa hægten til ikke at bli gift.

Tuntræet

Tre sommere og tre vintre til er gaaet rolig hen over Kjelle.

Der er ikke hændt noget større uden det som livet altid umærkelig fører med, at noget voxer og noget ældes. Flogrognen oppi hæggen er blit et stort træ, og tuntræet selv er ældet, formaar knapt at sætte blomster mer om vaaren og aldrig at faa frugt; gabet i dets ene side har ædt sig dybt ind og rækker til midt op paa stammen.

Tore gaar endnu omkring og ser paa det en gang om dagen, og det er altid i solrenningen. Han ser op i kronen og ind i gabet i siden, mumler noget ingen kan høre og pusler saa op paa kammerset sit igjen; han er blit saa rent tufsete og tutlete.

[169] Guri er blit næsten voksen jente, har ialfald faat den voxnes stille tænksomme ansigt med rolige øjne; de fleste synes hun er vakker. Ivar og Berit er kanske de, som aarene sees mindst paa, om end Berit har faaet flere fine rynker udover fra øjnene, og Ivar begynder at dukke aldrig saa lidet i nakken.

Sølve er ogsaa voxet meget, blit en stor stærk gut, og ganske lys; nu er han vist slig som bedstemor saa ham, dagen før hun døde.

Alle tre sommere har Sølve været paa sæteren. Og det er ogsaa blevet til det at Berit er kommet til at gaa meget alene i tunet. Den første sommeren blev Guri paa sæteren fjorten dage, den anden en hel maaned, og ifjor vilde hun endelig være underbudeie. Hun vilde være paa sæteren og være budeie, naar hun blev voksen, sa hun, og saa var det bedst at begynde for alvor i tide. De undred sig nok lidt over, at Berit vilde la jenten gaa der som underbudeie, og hun undred sig nok kanske selv ogsaa, over [170] at hun slet ikke syntes det var saa triveligt⁴⁵ at gaa der alene; men nu havde hun ligesom altid den sommerturen til sæteren at glæde sig til og tænke paa; for nu faldt det af sig selv at hun skulde op og se til dem hver sommer, og at der blev skikket bud saa Sølve og Guri kom og mødte hende ved Skarven.

Svensken var der ogsaa igjen de to første sommere. Sølve hjalp ham at finde blomster og moser og svensken gav ham bøger om planterne og deres familier og hvor de havde sine nærmeste slægtninger, og lærte ham alt han vidste om dem. Der var dem, som havde hele familien og sine nærmeste slægtninger med, og der var dem som var kommet saa rent bort fra sine, at de ikke havde nær slægt før i Nordamerika lige op mod ishavet. Snart kjendte han dem alle og vidste noget om dem. Men saa kom ikke svensken igjen paa længe, sa han, de havde gjort ham til et slags doktor for den store bogen han havde gjort om «Skogene paa vandring», [171] og næste sommer skulde han helt til Island og se om disse smaa levermoserne ogsaa havde vaaget sig did. Han sa han vilde skrive til Sølve.

Det havde været lidt underligt den sidste høst, da han skulde reise hjem fra sæteren. Han vidste jo, at nu kom han der ikke mer, ikke paa den samme maade, skulde ikke være der hele sommeren fra de første smaa moser pibled grønt frem om vaaren, og til røslungen flammed som et skinnende brunt tæppe over alle aaser om høsten. Han maatte, saa ingen vidste det, ikke engang Guri, ta sig en sidste ensom tur op paa Skiringskletten dagen før de skulde reise. Han syntes aldrig han havde set fjeldet saa stort og høitideligt og saa roligt før. Der var intet som rørte sig, intet liv og ingen bjælder. Det blev som en høitidelig stille afsked.

Ogsaa om vinteren, som fulgte, blev det anderledes. Nu var der kommet ny nautsvein, Sølve sad ikke længere paa kvisthaugen. [172] Nu var han ogsaa rykket op mellem karerne; nu skulde han bli «fuld kar», som Rasmus Raskebakken havde sagt dengang; og han blev mindre hjemme i tunet, han skulde være med som kjørkar baade i skogen og paa fjeldet; engang havde han endog været med helt bort i sæteren for at hente hjem renmose, men der havde han slet ikke kjendt sig igjen; alt var ligesom stivnet, og der var intet at fæste øjet ved, bare en uendelig flade af hvidt og det snodde svinagtig paa høiden under Skarven. Og altid skulde han kjøre Rauen, det havde Ivar Kjelle selv bestemt, og det var Peder Kværnhuset meget forarget for, havde aldrig set før at gutunger skulde ha den likeste hesten, og kunde ikke skjønne hvad det skulde betyde. Den samme vinter havde han gaat for præsten; det havde Guri ogsaa, men de havde ikke haft samme dag.

*

[173] Det er en søndag ettermiddag ud paa forsommeren, søndagen efter at de har staaet paa kirkegulvet.

Sølve sidder ganske alene oppe paa det vesle burloftet. Her er alt uforandret; sengen staar der lige fast, kisterne rader sig langs veggene og paa knaggerne

bortover hænger stadsklæder, aftensolen sender en fin gul stribe langs efter rummet og bort til døren, alt er som den første morgen han vaagned her.

Og dog er alting saa rent anderledes. Sidst søndag, da han var kommet hjem fra kirken, og de havde ønsket ham tillykke og velsignelse og sagt, at nu var han voksen, var det kommet saa pludselig og saa underligt over ham. Han havde ikke tænkt paa det før; men nu kjendte han, at alt det gamle var forbi, nu begyndte noget nyt, noget fremmed. Han var ligesom blit en anden, som ikke skulde kjende dem paa samme maade længer. En følelse af uendelig ensomhed slog ned i ham, slig som han bare [174] saavidt kunde skimte, at han havde kjendt et øieblik engang før, da Berit kom op paa loftet til ham og sa, at bedstemor var død. Og slig havde det været hele ugen. Det var noget uvist, som han ikke kunde faa tag paa, som fulgte ham overalt, han havde ligesom ikke ro nogensteds, og havde ogsaa saa vanskelig for at snakke med nogen som før, stak sig undaf for at være ensom. Og ikke havde han kommet sig til at ta fat paa noget større heller; og naar han stiltret sig ud efter maaltiderne, kjendte han, at Berit fulgte ham med øjnene og forsked paa ham.

Det var ogsaa med denne følelse han var tyd op paa husloftet idag.

Han sat længe paa en kiste og saa bort paa solstrimen paa døren; men han saa ligesom ingenting, og tankerne vilde ikke samle sig om noget bestemt. Han prøvde at tænke fremover, nu var han jo voksen. Men der mødte ham i tankerne bare noget ubestemt, uvist, han fik ikke samlet det til noget fast eller helt; han vidste ingenting han vilde. [175] Han vilde hellere prøve at tænke tilbage. Han skimted en solopgang, saa et par blinkende hæljern og saa sig selv løbende ned gennem skogen over skinnende skare i stærkt sollys, hjem til Solfeng, til bedstefar. –

Bedstefar? Han vilde rigtig gaa over paa kammerset til bedstefar, han var ogsaa saa ensom, gik for sig selv, og han blev altid saa glad, naar Sølve kom.

Han reiste sig og gik ned. Nei i tunet mødte han bedstefar, som var paa vei op til ham. Han standsed og saa forundret paa ham, han pleide ikke komme didop.

Bedstefar gik med et lidet smil og mumled:

«Det var det Berit har ment hele tiden! Derfor tog jeg feil af mærkerne. Hun blir siddende ligevel! Hun blir siddende. Det var det jeg saa.»

Han fik øje paa Sølve, smilet blev stort. Sølve syntes han skimted bedstefar oppe fra Solfeng:

«Nu slaar tuntræet rod», sa han. «Jeg ^[176] skulde bede dig gaa ind til Ivar og Berit. De vil snakke med dig!»

Sølve kjendte med engang, at nu vilde noget ske. Det at de vilde snakke med ham saaledes, ropte ham ind, det havde aldrig hændt før. Han gik op gjennem tunet. Hele tunet surrede rundt for ham, han saa bare solfiækkerne som dryssed ned gjennem det unge lov paa hæggen, og nedenunder paa stenen Guri, som sad ganske stille og saa paa ham.

Han gik op trappen og ind i stuen. Der sad Berit og Ivar alene borte ved den ene enden af det store bordet.

«Kom hid og sæt dig, Sølve», sa Berit «vi vilde gjerne snakke med dig».

Han gik stille bort paa bænkeenden og satte sig. Det blev stille lidt. Saa sa Berit:

«Du har været saa stille og rar i det sidste, Sølve, og jeg tror nok jeg forstaar det. Du kjender dig uvis og ved ikke noget du vil. Og derfor har jeg sagt til Ivar: ungdommen har ikke godt af at gaa paa det uvisse, den ^[177] skal vide hvad den har at gaa til, og vide hvad den vil; og saa kan den vælge, og derfor har jeg villet, at han nu skulde si dig, hvad vi hele tiden har tænkt. Nu du Ivar», sa hun.

«Ja», sa Ivar, «nu har du jo været her i hele opvæxten, i syv aar. Du har artet dig vel. Men nu er du voxen, og herefter skal du styre og raade dig selv. Og saa er det Berit mener det er paa tide at si dig, at dersom du fremdeles vil bli paa Kjelle, saa skulde du være gardgutten og bli siddende her efter os. Du hører jo til ætten!»

Det var som Sølve fik et slag. Noget saadant havde aldrig været i hans inderste tanke. Han, som alle, havde vænnet sig til at tænke paa Guri som gardjenten. Det for som et blink gjennem hans hoved: sligt maatte aldrig ske. Han kjendte pludselig en forandring i sig, følte sig stærk, kjendte viljer. Han saa op og det var første gang de saa bestemthed og trods i hans øjne:

«Nei, det vil jeg ikke», sa han, og lidt ^[178] efter lagde han til spagere, fordi det ikke var sandt: «jeg har længe tænkt paa, at jeg vil bort fra Kjelle».

Ivar blev meget forbauset.

«Det var uventet», sa han, «jeg vidste ikke, du havde haft det saa ondt her?»

Nei», sa Sølve, og han kjendte rørelsen stige op i sig, «jeg har haft det saa godt, saa jeg vist aldrig kan fuldtakke jer for hvordan I har været mod mig, men –» og hans

mund bævred – «det er – en anden, som skal ha Kjelle!»

Der gik et stort smil over Berits ansigt, og hun gjorde mine til Ivar, at han ikke skulde sige mer.

«Ja, ja», sa hun, «saa snakker vi ikke mer om det, naar han Sølve ikke vil være hos os længer. Han er voxen og faar raade sig selv».

Hun reiste sig, de andre ogsaa. Hun saa ligesom tilfældig ud af vinduet og sagde let henkastet:

«Men der ser jeg Guri sidde nede under ^[179] træet. Og ganske alene. Du faar ligesaagodt si hende ogsaa med det samme, at du vil reise fra os».

Sølve vidste ikke mer at sige, og saa gik han langsomt ud. Han kom ned i tunet, tænkte først at gaa forbi, men betænkte sig: jo han vilde si det nu med det samme, senere blev det kanske værre.

Han gik langsomt bort under træet og satte sig ved siden af hende paa stenen. De blev siddende en stund og saa ikke paa hinanden. Saa sa han endelig lavt og langsomt:

«Jeg vilde bare sige dig, at jeg kommer til at reise. Jeg har talt med Ivar og sagt at jeg ikke vil være her længer».

Hun saa op paa ham og øjnene blev store. Hun saa længe og fast:

«Men jeg vil det», sa hun.

Hun holdt øjnene paa ham. Det blev længe stille. Endelig sa han endnu lavere og ligesom med besvær:

«Blir – du – da? Dersom jeg – blir?»

Da sa hun fast:

^[180] «Ja det blir jeg da vel. Jeg er da den første, som har set tunkallen paa Kjelle skulde jeg mene. Den morgen da solen dansed.

Gyldne solflækker dryssed ned over dem gjennem tuntræets løv.

Noter:

[n1](#). skogen.»] *rettet fra: skogen. (trykkfeil)*

[n2](#). vest.] *rettet fra: vest (trykkfeil)*

[n3](#). Berit] *rettet fra: Beret (trykkfeil)*

[n4](#). hendes – «jeg] *rettet fra: hendes –» jeg (trykkfeil)*

[n5](#). det var saa triveligt] *rettet fra: duetvar saatriveligt(trykkfeil)*

Hans Aanruds *Solve Solfeng* er lastet ned gratis fra e-bokportalen Bokselskap. Lesetekst og flere nedlastningsmuligheter m.m. er gratis tilgjengelig på bokselskap.no